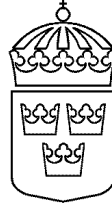

Riksdagens protokoll 1994/95:40

Måndagen den 12 december

Protokoll
1994/95:40

Kl. 10.00 – 12.56

---

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollen för den 5 och 6 december.

2 § Meddelande om information från regeringen

Talmannen meddelade att torsdagen den 15 december kl. 14.30 skulle statsminister Ingvar Carlsson lämna information om frågan om bärgning av Estonia.

Meddelande om uppskjuten votering

Talmannen meddelade att konstitutionsutskottets meddelanden KU15 och KU21, finansutskottets betänkanden FiU2, FiU3 och FiU4, lagutskottets betänkande LU5, försvarsutskottets betänkanden FöU1 och FöU2, socialförsäkringsutskottets betänkanden SfU6 och SfU9, utbildningsutskottets betänkande UbU4, trafikutskottets betänkande TU3, jordbruksutskottets betänkande JoU9, näringsutskottets betänkanden NU6, NU7 och NU11 samt bostadsutskottets betänkanden BoU7, BoU8 och BoU9 skulle avgöras i ett sammanhang vid arbetsplenum onsdagen den 14 december.

3 § Kyrkliga frågor

Kyrkliga frågor

Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU15
Kyrkliga frågor (prop. 1994/95:80)

Anf. 1 ANDERS SVÄRD (c):

Fru talman! Jag vill först säga några ord om utskottsmajoritetens förslag när det gäller prästgårdar som inte längre är bostad åt präst, utan som med kyrkokommunala medel byggs om för annan användning.

Utskottsmajoriteten skriver att 1993 års kyrkomöte inte hade någon invändning mot den föreslagna ordningen beträffande tid för brytpunkt.

Prot. 1994/95:40
12 december

Kyrkliga frågor

1994 års kyrkomöte föreslog 1932 som en lämplig brytpunkt. Det är möjligt att ta i. Att lägga brytpunkten i början av 1960-talet borde dock alla kunna ställa upp på. Då tar man i stort sett bort behovet av ekonomisk reglering mellan pastorat och egendomsnämnder som skulle höra ihop med investeringar som gjorts i de aktuella fastigheterna - investeringar som betalats med kyrkokommunala medel.

Hos de berörda egendomsnämnderna och pastoraten är enigheten stor om att gränsen bör sättas långt tidigare än den 1 januari 1989. De pekar på olika skäl för en tidigare brytpunkt. Med regeringens förslag kommer förvaltningen av ett stort antal f.d. prästgårdar att fr.o.m. den 1 januari 1995 föras över från pastoraten till egendomsnämnderna. Många av dessa prästgårdar har under senare årtionden byggts om av pastoraten till kanslilokaler eller församlingshem eller för att kunna användas för annat kyrkligt ändamål. De är i praktiken att jämställa med kyrkokommunal egendom. Pastoraten har alltså bekostat ombyggnaderna med skattemedel, och fastigheterna kan inte jämföras med annan kyrklig jord som är avsedd att ge avkastning.

Jag kan utan överdrift påstå att utan dessa ombyggnader, som alltså bekostats med kyrkokommunala medel, skulle de flesta fastigheterna betinga ett mycket ringa värde.

Egendomsnämndernas samarbetsorganisation och pastoratsförbundet förordar tillsammans en tidigare brytpunkt. Det gäller att få med tillräckligt många av de berörda fastigheterna samtidigt som man bör undvika en så lång period att man får utredningssvårigheter. Den 1 januari 1962 nämns som en lämplig tidpunkt. Jag tar det som ett kraftfullt stöd för mitt förslag om den 1 januari 1961. Jag yrkar alltså bifall till reservation nummer 1.

När det gäller arbetsgivarföreträdare i fråga om prästjänster vill jag utöver de skäl för mitt förslag som jag angett i motionen peka på ett mycket allvarligt praktiskt problem med att behålla nuvarande förhållanden, nämligen problemet med olika personalansvariga myndigheter i ett pastorat. Ibland handlar det om arbetsplatser med inte särskilt många anställda. Alltför ofta tas inte konflikter mellan präster och andra anställda, eller konflikter mellan präster och förtroendevalda upp i tid. Ingen har, på lokalplanet, ett samlande ansvar. Domkapitlet får ofta inte ens kännedom om förhållandena förrän det i praktiken är för sent.

Jag vill tillägga att jag inte föreslår någon ändring när det gäller domkapitlets tillsyn över prästernas ämbetsutövning. Jag är övertygad om att den förändring jag föreslår måste genomföras; ju förr desto bättre.

Till sist vill jag säga några ord om den kyrkokommunala kompetensen. Svenska kyrkan är en rikstäckande öppen folkkyrka. Det är viktigt att människor får möta en generös attityd från kyrkans sida. Det innebär att det inte skall dras för snäva gränser när det gäller möjligheten att utan kostnad få del av de kyrkliga handlingarna dop, konfirmation, vigsel och begravning i en församling som man har anknytning till men inte tillhör.

I min motion hänvisar jag till en dom från regeringsrätten enligt vilken kyrkofullmäktige endast kan besluta att de som tillhör församlingen kostnadsfritt får del av de kyrkliga handlingarna. Det kan finnas många personliga band till en församling man tidigare tillhört. Det bör vara möjligt för varje församling att bestämma om en ordning som på ett rimligt sätt tar hänsyn till detta förhållande.

Kyrkan som trossamfund får inte uppfattas som en så strikt byråkratiskt och formellt reglerad organisation att inte ens beslutande lokala organ kan inta en generös attityd. Det handlar ju endast om personer med en särskild anknytning till församlingen. Det kan t.ex. vara en person som hela sitt liv bott i en församling och som av någon anledning flyttat till en annan församling – det kan vara på grund av vårdbehov eller på grund av att barn eller andra släktingar bor där. Om den personen dör efter några månader skall han enligt utskottsmajoritetens förslag behandlas som vilken utsocknes som helst. Det är inte bra. Det handlar ju inte om upplåtande av gravplats och sådana kostnadskrävande saker utan endast om de kyrkliga handlingarna. Det borde enligt min mening vara onödigt att, som utskottsmajoriteten anför, vänta på en regeringsproposition i ett så klart och enkelt ärende.

Därför, fru talman, yrkar jag bifall till reservation nr 2.

Anf. 2 CATARINA RÖNNUNG (s):

Fru talman! KU:s betänkande nr 15 tar upp vissa ändringar i kyrkolagen som beräknas träda i kraft den 1 januari 1995. Jag skall här beröra innehållet i dessa.

I proposition nr 80 föreslås att en prästgård som inte används som tjänstebostad blir församlingskyrkans fastighet. Pastoratet – inte stiftets egendomsnämnd – förvaltar fastigheten för att underlätta att denna vid byte av prästtjänst åter skall kunna tas i anspråk som tjänstebostad.

Kyrkomötet och vårt betänkande tillstyrker förslaget.

1994 års kyrkomöte begärde en övergångsregel som innebär att en tidigare prästgård som upphört att vara tjänstebostad så tidigt som 1932 och som var kyrklig egendom vid utgången av 1994 skulle bli församlingskyrkans fastighet.

En övergångsregel av den typ kyrkomötet skissat är motiverad. Men gränsen för hur lång tid tillbaka den gäller bör i stället av praktiska och administrativa skäl och av hänsyn till varaktigheten av de investeringar som gjorts sättas till den 1 januari 1989.

Även reservanten anser att tidpunkten 1932 är väl generöst tilltagen och föreslår i stället den 1 januari 1961. Utskottsmajoriteten följer här propositionens förslag och stannar vid den 1 januari 1989.

Prästernas framtida löneförhållanden och arbetsgivarföreträdare till prästtjänster tar inte riksdagen ställning till i dag. Vi avvaktar Kyrkoberedningens förslag. Kyrkoberedningen har sagt att det är möjligt att frågan behöver en ytterligare utredning. Riksdagen är alltså inte beredd att i dag ta ställning till dessa frågor.

Regeringen föreslog i en skrivelse till 1994 års kyrkomöte att de kommunala kompetensprinciperna – lokaliserings- och likställighetsprinciperna – skulle skrivas in i kyrkolagen. Kyrkomötet hade ingen

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1994/95:40
12 december

Kyrkliga frågor

erinran mot detta. En kommande proposition kommer att beröra de frågeställningar reservanten redan i dag vill att riksdagen skall ta ställning till.

Betänkandet behandlar och avstyrker dessutom sex motioner från den allmänna motionstiden. Kyrkoberedningens slutbetänkande är för närvarande ute på remiss. En proposition förväntas därefter rörande förhållandet kyrka – stat. Den lämpliga tidpunkten för riksdagen att ta ställning i många av de intressanta och angelägna frågor som berörs i motionerna bör därför avvaktas.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 3 ANDERS SVÄRD (c):

Fru talman! Catarina Rönnung hänvisar till utskottsmajoriteten och säger att av praktiska och administrativa skäl och med tanke på varaktigheten av gjorda investeringar bör man sätta brytpunktsåret till 1989. Av exakt samma skäl är de berörda pastoraten och egendomsnämnderna överens om att man bör sätta en tidigare brytpunkt, nämligen för att inte få administrativt trassel, för att inte behöva göra värderingar av vad som är kvar av gjorda investeringar i form av icke avskrivna delar osv. Utskottsmajoriteten har uppenbarligen inte förstått själva poängen. Det kan jag inte göra mycket åt.

Anf. 4 CATARINA RÖNNUNG (s):

Fru talman! Utskottsmajoriteten har ansett att det är ganska opraktiskt med en tidsgräns som gäller 33 år tillbaka i tiden.

Vitsen med att pastoraten skall ta hand om dessa f.d. prästgårdar och att de skall vara församlingskyrkans egendom är ju att de på nytt skall kunna förvandlas till någorlunda praktiska och välfungerande tjänstebostäder för präster. Då tycker vi inte att de skall ha använts som församlingshem eller dylikt alltför länge. Därför har vi stannat vid att gränsen skall sättas till 1989.

Dessutom är det egendomsnämnderna som meddelar föreskrifter om hur prästgårdarna skall skötas. De meddelar om ifall prästgårdarna är särpräglade miljöer och av kulturhistoriskt intresse. Egendomsnämnderna har ansvaret för hur prästgårdarna skall ses om.

Anf. 5 ANDERS SVÄRD (c):

Fru talman! Problemet är ett annat än det som Catarina Rönnung bemöter.

Om man har gjort investeringar med kyrkokommunala medel för t.ex. 5–10 år sedan i de fastigheter som berörs uppstår ett problem i fråga om hur den ekonomiska regleringen mellan egendomsnämnderna och pastoraten skall gå till. Man kan nämligen inte anse att byggnadsinvesteringar skall vara avskrivna på kortare tid än t.ex. 30 år. Det är därför jag föreslår 30 år. Jag tycker fortfarande att det är ett mycket välmotiverat förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 14 december.)

4 § Följdlagstiftning till förlängningen av valperioden och riksmötet

Prot. 1994/95:40
12 december

Föredrogs
Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU21
Följdlagstiftning till förlängningen av valperioden och riksmötet (prop. 1994/95:87)

*Följdlagstiftning till
förlängningen av
valperioden och
riksmötet*

Anf. 6 CATARINA RÖNNUNG (s):
Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 14 december.)

5 § Riksdagens revisorers verksamhet under budgetåret 1993/94

Föredrogs
Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU2
Riksdagens revisorers verksamhet under budgetåret 1993/94 (redog. 1994/95:RR1)

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 14 december.)

6 § Riksbankens och Finansinspektionens beredskapsansvar

Föredrogs
Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU3
Riksbankens och Finansinspektionens beredskapsansvar (prop. 1994/95:47)

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 14 december.)

7 § Ett Sverigehus i S:t Petersburg

Föredrogs
Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU4
Ett Sverigehus i S:t Petersburg (prop. 1994/95:78)

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 14 december.)

Prot. 1994/95:40
12 december

---

8 § Oskäligen avtalsvillkor m.m.

Föredrogs
Lagutskottets betänkande 1994/95:LU5
Oskäligen avtalsvillkor m.m. (prop. 1994/95:17 och 1994/95:44)

Talman konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 14 december.)

Totalförsvarsplikt

9 § Totalförsvarsplikt

Föredrogs
Försvarsutskottets betänkande 1994/95:FöU1
Totalförsvarsplikt (prop. 1994/95:6 och 1994/95:87)

Anf. 7 ANNIKA NORDGREN (mp):

Fru talman! 218 män totalvägrade 1993. Det handlar alltså om män som vägrade göra värnplikt med eller utan vapen. Av dessa vägrade de flesta redan vid grundutbildningen. En liten del vägrade först när det blev aktuellt med repetitionsutbildning.

År 1993 dömdes 101 personer till fängelse för brott mot vapenfrilagen och 255 till fängelse för brott mot värnpliktslagen. Alla är dock inte totalvägrare, som ni förstår med tanke på de siffror som jag nämnde alldeles nyss. Försenad inryckning och rymning är exempel på andra handlingar som kan vara brott mot vapenfri- och värnpliktslagen.

De som vägrar göra värnplikt av samvetsuskäl redovisas inte särskilt.

Straffskalan i vapenfrilagen är böter eller fängelse i högst ett år och i vapenfrilagen böter eller fängelse i högst sex månader.

I fjol dömdes 356 personer till fängelse för brott mot vapenfri- och värnpliktslagen. I genomsnitt satt dessa män fängslade i 1,25 månad.

Fru talman! Det här kostar pengar. Jag har roat mig med att räkna ut den ungefärliga kostnaden för detta, som samhället får bära. Jag har kommit fram till en siffra på ca 11,4 miljoner kronor. Det kostar samhället 929 kr per dygn att hålla en person fängslad vid en öppen lokal anstalt, som dessa män oftast hamnar på. Till detta skall man räkna kostnaderna för rättegångar, förlorade skatteintäkter och det faktum att dessa män inte gör någon samhälligen nytta när de sitter inne.

Enligt min mening skulle dessa pengar kunna användas bättre, t.ex. till brottsförebyggande verksamheter eller till förbättringar för dem som gör värnplikten.

Det är givetvis inte bara ekonomiska aspekter som får mig att förkasta fängslandet av totalvägrare. Enligt min mening är fängelse i första hand till för att människor skall vårdas, så att de blir friska. Tror någon att totalvägraren efter avtjänad straffid lämnar fängelset jublande glad och övertygad om det fantastiska i att göra värnplikt? Förmodligen inte.

Jag vill avslutningsvis skicka med följande historia från verkligheten till er här i kammaren men kanske framför allt till Straffsystemkommittén, som just nu arbetar med frågan om ett nytt påföljdssystem.

Shalish Patel hotas av konkurs, inte för att han har misskött sig eller sin verksamhet utan för att han hotas av fängelse. Han fick inte slippa eller skjuta upp sitt deltagande i en militärövning.

Shalish blev inkallad när han som bäst höll på att bygga upp sitt företag. Han hade inte någon som kunde ta vid under den tid som övningen ägde rum. När han kom i gång med sin restaurang i Skövde skrev han ett nytt brev till berörda myndigheter och skickade med ett intyg från fastighetsägaren, som bekräftade hur viktigt det var för Shalish att kunna fortsätta att driva sin rörelse utan ett avbrott och att han inte hade någon som kunde rycka in för honom.

Det blev ett nytt avslag på ansökan, och nu skall hans öde avgöras i rätten den 24 januari.

Min förhoppning är att Straffsystemkommittén skall komma med ett förslag som lämnar utrymme för logiska och mänskliga ställningstaganden i dessa frågor.

Under den tid som kommitténs arbete pågår anser jag att fängelsestraff för totalvägrare inte skall utdömas, av ideologiska, medmänskliga och – i och för sig av mindre betydelse – ekonomiska och kostnads-mässiga skäl.

Fru talman! Jag förutsätter att de riksdagsledamöter som har motionerat angående detta kommer att stödja reservationen, även om det inte är deras partilinje.

Därför, fru talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Anf. 8 LENNART ROHDIN (fp):

Fru talman! Det är ett stort steg som tas när riksdagen antar föreliggande förslag till lag om totalförsvarsplikt. Det är resultatet av en lång och utdragen process. Därför är det så mycket mer glädjande att detta nu kan ske i en bred parlamentarisk enighet.

Paradoxen i det svenska totalförsvaret har länge varit att hundratusentals värnpliktiga har kallats in till en värnpliktsutbildning som inte har lett till någon krigsplacering. Det ledde till att civilförsvaret inte fick en i sak önskvärd förnyring och kvalitetshöjning. Men detta pris ansåg man tydligen vara värt att betala för att vidmakthålla principen om det militära försvarets absoluta företräde.

Det kan finnas anledning att påminna sig om detta förhållande när den mytomspunna diskussionen om den allmänna värnplikten nu åter blossar upp. Förhoppningsvis är det bara en sista flämtning.

Fru talman! 1992 föreslog en enig pliktutredning att en lag om totalförsvarsplikt skulle ersätta hittillsvarande lagar om värnplikt, civilförsvarsplikt, vapenfri tjänst och olika civila tjänsteplikter. Hur många som skall skrivas in med plikt och hur lång utbildning som skall ges för olika funktioner skall styras av behovet av pliktpersonal under höjd beredskap.

Mot den här bakgrunden är det självklart att Folkpartiet liberalerna finner det utomordentligt angeläget att beslut nu kan fattas. Några bärande principer i propositionen kan redan sägas vara i kraft genom moment i 1992 års försvarsbeslut. Det viktigaste var att riksdagen då

Prot. 1994/95:40

12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

slog fast att utbildningen av pliktpersonal skall styras av krigsorganisationens personalbehov.

Principen om totalförsvarsplikt kan sägas innebära den viktigaste principiella förnyelsen sedan 1901 års beslut om att avskaffa indelningsverket och basera försvarets personalförsörjning på värnplikt. Det beslutet hade föregåtts av mer än 40 års plädering för värnplikt, med liberaler som Viktor Rydberg, August Blanche, S.A. Hedlund, Adolf Hedin och Julius Mankell som starkt pådrivande. I det perspektivet bör de principiella aspekterna på införandet av en totalförsvarsplikt sättas i främsta rummet.

Fru talman! Införandet av en totalförsvarsplikt ger möjligheter att använda plikttag för att tillgodose väsentliga samhällsfunktioner under beredskap och krig. Detta måste slås fast med stort eftertryck, vilket utskottet också har varit enigt om. Pliktutredningen gav förslag och exempel på en rad civila verksamheter som i krig behöver personella förstärkningar. I krig kommer det att vara brist på viktiga kategorier personal.

Exakt vilka uppgifter som till mindre eller större del kräver särskild utbildning inom ramen för en plikttag kan knappast fastläggas för en lång tid. Inför varje försvarsbeslut bör man därför analysera vilka funktioner som behöver tillföras mer pliktpersonal med grundutbildning och vilka som kan klara sig med mindre personal än tidigare. Fördelning och utveckling av personaltillgången blir därmed ett av de viktigaste inslagen i framtida totalförsvarsbeslut. Utskottet delar, som framgår, denna uppfattning.

"Rätt individ på rätt plats" hellre än det gamla "rätt man på rätt plats" – bör vara målet för totalförsvarets personalhantering. Genom åren har många upplevt hur svårt detta varit att uppfylla i verkligheten, både vid uttagning till värnpliktsutbildning och vid överföringar till civila totalförsvarsuppgifter.

Pliktutredningen har ganska ingående behandlat frågor kring uttagning till utbildning av pliktpersonal. Det måste enligt vår mening i det enskilda fallet bli en sammanvägning av medicinska och andra egenskaper, vederbörandes utbildning, den enskildes egen önskan och operativa förhållanden.

Fru talman! Ett problem som vi blivit alltmer uppmärksammade på, som en följd av mer eller mindre tragiska händelser, ligger i att utbildning på handeldvapen och sprängämnen minst av allt är önskvärd för personer som kan missbruka denna utbildning genom våld eller hot mot andra. Problemet ligger inte bara i att vederbörande ges kunskap i hantering av vapen utan också i att han under utbildningen olovligt kan komma över ammunition, handgranater, rökammunition och andra farliga produkter.

Så länge inriktningen var att utbilda så många män som möjligt fanns knappast utrymme för att undanta personer med hänsyn till dessa risker. Men i det nya systemet borde det vara en strävan att undvika att ge vapenutbildning åt våldsbenägna personer. För allmänheten måste det te sig stötande att staten utbildar våldsmän i bruk av vapen.

Frågan är naturligtvis vilka möjligheter som finns att vid tidpunkten för inskrivningen bedöma riskerna för att en individ överlagt eller impulsivt kommer att kunna använda vapen på detta sätt. Det brukar emellertid sägas att avancerade vanebrottslingar i allmänhet visat klara missanpassningar redan i tidiga tonår. Den som visat våldstendenser och annan kriminalitet redan tidigt har därför i många fall uppmärksamats genom detta hos skolan, polis, sociala myndigheter, sjukvården, domstolar och andra organ.

Fru talman! Ett specialfall utgörs av organiserade extremistgrupper som hyllar våldsutövning och i en del fall kanske också aktivt utövar eller hotar med våld mot olika etniska grupper eller mot företrädare för demokratiska synsätt. I det gamla systemet fanns få möjligheter att förvägra extremister militärutbildning, men i det nya systemet borde möjligheterna vara betydligt större.

Individer i den här kategorin säger sannolikt att de har ett stort intresse av att få en kraftfull militär utbildning. Men självfallet finns starka allmänpreventiva skäl för att söka undvika att ge dem en utbildning som riskerar att missbrukas.

Frågan om möjligheten att undanta våldsbenägna personer från vapenutbildning är inte bara teoretisk. Senare tid har givit allvarliga exempel på hur militärt utbildade använt sina kunskaper för att döda eller för att begå avancerade brott.

Fru talman! 1992 slog riksdagen fast att pliktutbildning skall få åläggas den enskilde endast om detta krävs för att fylla uppgifter inom totalförsvaret. Tidigare hade allmän värnplikt tolkats som att i princip alla män skulle utbildas, oavsett behoven i krigsorganisationen. Att motståndet varit stort – och fortfarande inte är nedkämpat – har visat sig inte minst under de senaste veckorna.

Det är möjligt att en del aktörer motiverade förändringen med hänvisning till ekonomiska skäl. Försvaret hade under lång tid en svår obalans mellan kvalitet och numerär. Från 1987 hade statsmakterna drivit på för en omstrukturering syftande till en mindre men bättre utrustad och bättre utbildad organisation. Den minskade militära organisationen kräver därmed färre värnpliktiga, vilket i sin tur också är en förutsättning för att få loss pengar till den nödvändiga moderniseringen.

Folkpartiet liberalerna har däremot – inte minst min företrädare på Gävleborgsbänken Hans Lindblad – i över 20 år pläderat för en sådan strukturomvandling. Men principen om att totalförsvarets plikt endast skall få användas för den utbildning som krävs för uppgifter inom totalförsvaret har för Folkpartiet aldrig varit en budgetfråga. Oavsett ekonomisk ram måste det gälla att man inte skall slösa med skattebetalarnas pengar utan söka få ut så god effekt som möjligt för varje satsad krona.

Men lika viktigt är ett moraliskt skäl gentemot den enskilde. Att ge en effektiv utbildning för en uppgift i totalförsvaret går att motivera. Men hur skall man kunna förklara för en person att han eller hon med plikt tas ut för ett antal månaders försvarsutbildning som inte motsvaras av något behov?

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

Fru talman! En grundläggande princip sedan 1992 är således att totalförsvarets personalbehov skall styra hur många som tas ut till grundutbildning. Samma princip leder till att utbildningstiderna måste komma att variera kraftigt mellan olika funktioner.

Sannolikt kommer vi inom de civila delarna av totalförsvaret att få se ett spektrum av starkt skiftande utbildningstider. I princip bör det samma gälla också på militär sida. Ingen skall ges en längre utbildning än som behövs för att på ett bra sätt kunna sköta sin uppgift.

Fru talman! Att utbilda värnpliktiga utan inriktning på krigsplacement vore således ett stort steg tillbaka och skulle innebära ett övergivande av den princip som riksdagen slog fast 1992. Skulle man försöka införa en icke försvarsbetingad pliktutbildning vore det fråga om en ny statlig verksamhet. I Sveriges statsfinansiella situation borde det betraktas som uteslutet – men i princip vore det lika fel även om staten haft mer pengar.

En sådan ordning skulle vara direkt destruktiv genom att en icke försvarsmotiverad värnpliktsutbildning skulle innebära att vi psykologiskt och praktiskt kom tillbaka till det trask som förstörde så mycket inom försvaret under 60-, 70- och 80-talen, då en överdimensionerad värnpliktsutbildning tog pengar som hade behövts från angelägna ändamål som sjukvårdstransporthelikoptrar, skyddsvästar och modern elektronik.

Ur allmän samhällssynpunkt kan det inte heller rimligen finnas ett intresse av att vapenutbilda fler än som behövs för att bemanna försvarsmaktens förband. Vill man av något skäl öka det antal personer som genomgår pliktmässig grundutbildning inom totalförsvaret finns långt större skäl att ge fler utbildning för att i krig kunna biträda i vården av gamla och sjuka, eftersom den fredstida vårdorganisationen är mindre än den som erfordras i krig.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i försvarsutskottets betänkande.

Anf. 9 ÅKE CARNERÖ (kds):

Fru talman! Förslaget till lag om totalförsvarsplikt inleds med bestämmelsen att ”totalförsvaret är en angelägenhet för hela befolkningen”. Personalförsörjningen vid totalförsvaret skall därför tryggas genom att var och en som är bosatt i Sverige är pliktig att tjänstgöra inom totalförsvaret i den omfattning som hans eller hennes kroppskrafter och hälsotillstånd tillåter från 16 års ålder t.o.m. 70 års ålder.

Skyldigheten att tjänstgöra inom totalförsvaret regleras genom olika lagar. Inom det militära försvaret sker personalförsörjningen genom yrkes- och reservofficerare, andra anställda, värnpliktiga, hälso- och sjukvårdstjänstepliktiga och frivilliga. Inom det civila försvaret sker personalförsörjningen genom dem som omfattas av allmän tjänsteplikt, civilförsvarspliktiga, förstärkningspersonal inom kommunal räddningstjänst, hälso- och sjukvårdspersonal, polispersonal, beredskapspolis, vapenfria tjänstepliktiga samt frivilliga.

Tjänstgöringsskyldigheten blir nu gemensam för hela totalförsvaret, och det är behovet av personal för att lösa det militära och civila för-

svarets uppgifter i krig som skall styra inskrivning och utbildning. Beträffande det civila försvaret är det viktigaste inte att i förväg ange ett visst antalsmässigt behov av pliktpersonal, utan det centrala är att det civila försvaret får en kvalitetshöjning genom tillförsel av yngre personal.

Tjänstgöringen skall fullgöras som värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt. Både värnplikt och civilplikt omfattar grundutbildning, repetitionsutbildning, beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring. Den allmänna tjänstgöringsplikten innebär endast tjänstgöringsskyldighet under höjd beredskap.

Fru talman! Övergången till en totalförsvarsplikt är värdefull och har stor principiell betydelse. Innebörden är att totalförsvaret ses som en helhet, där olika behov vägs mot varandra och där tillgängliga personalresurser fördelas på ett rationellt sätt. Krig och beredskap innebär alltid mycket stora påfrestningar. Genom att utnyttja hela befolkningens kunskap och kompetens inom totalförsvarets alla viktiga områden, får vi bästa möjliga förutsättningar att värna vårt land. Direktrekryteringen till det civila försvaret kommer att innebära en förnyring samt medföra att statusen av det civila försvaret höjs. Totalförsvarets förmåga grundas främst på det fredstida samhällets resurser och dess förmåga till omställning.

Målet för inskrivning bör vara att utbilda den som är bäst lämpad för en befattning. Enligt förslaget bör därför alla män mönstras och alla frivilliga kvinnor antagningsprövas. Om den totalförsvarspliktige därvid bedöms ha förutsättningar att tjänstgöra inom totalförsvaret bör han eller hon inskrivas. Den myndighet som skall handha registreringen av all pliktpersonal är Totalförsvarets pliktverk. Inskrivning är en förutsättning för att en totalförsvarspliktig skall vara skyldig att göra värnplikt eller civilplikt.

Fru talman! Den vapenfria tjänsten föreslås inte längre regleras som ett undantag från värnpliktstjänstgöring utan som ett av flera tjänstgöringsalternativ. Den som har en allvarlig personlig övertygelse om att inte använda vapen mot någon annan skall ges rätt att efter ansökan slippa tjänstgöring som är förenad med vapenbruk.

Beslutet 1991 om förenklat prövningsförfarande innebar att en ansökan skulle bifallas utan ytterligare utredning om det inte fanns särskilda skäl för närmare prövning av den sökandes inställning till bruk av vapen. Enligt den statistik som utskottet tagit fram har antalet ansökningar om vapenfri tjänst inte ändrats nämnvärt medan antalet bifallna ansökningar ökat från 77,9 % år 1991 till 99,7 % år 1994. Propositionens förslag överensstämmer i stort med gällande regler.

Fru talman! Det finns ingen utvidgning i lagen till att kvinnor skall bli skyldiga att mönstra, s.k. könsneutral totalförsvarsplikt. Regeringen skriver i propositionen att det, i ett läge med krympande resurser och där inte alla män tas ut, inte finns några skäl att utvidga pliktlagen. Dock betonas det att kvinnor bör ha samma möjlighet som män att delta i det svenska totalförsvaret.

Eftersom frivillighet råder finns bestämmelser om antagningsprövning av kvinnor som vill fullgöra värnplikt eller civilplikt samlade i en

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1994/95:40
12 december

***Fel! Okänt
växelargument.***

särskild lag. När en kvinna samtycker till inskrivning för värnplikt eller civilplikt omfattas hon av samma bestämmelser som män. Därmed blir kvinnorna jämställda med männen i plikthänseende, vilket stärker kvinnornas roll i totalförsvaret.

Utskottet har dock vid behandlingen av frågan om kvinnors tjänstgöring gjort ett tillägg. För att ta till vara kvinnors positiva försvarsintresse skall kvinnor, efter frivilligt åtagande, ges möjlighet att placeras i utbildningsreserven. Detta medför också en likabehandling av män och kvinnor. Placeringen i utbildningsreserven upphör vid utgången av det år när den totalförsvarspliktige fyller 30 år.

Fru talman! Statsmakterna har ansett det nödvändigt att tillgripa straff när totalförsvarspliktiga inte fullgör sina skyldigheter enligt rådande bestämmelser. Brott mot totalförsvarsplikten föreslås ge böter eller fängelse i högst ett år. Propositionen innehåller inga förslag om nytt påföljdssystem vid totalvägran. Utskottet utgår från att den pågående utredningen benämnd Straffsystemkommittén kommer att ge förslag till påföljder vid brott mot pliktlagen.

Fru talman! Med denna lag utökas möjligheterna för medborgarna till aktiva insatser inom olika delar av totalförsvaret. Utskottet poängterar behovet av kvalitetsförstärkning inom vissa delar av det civila försvaret. Totalförsvarsplikten ger oss möjlighet att tillgodose viktiga samhällsfunktioners behov av utbildad personal. Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan i betänkandet.

Anf. 10 ULLA HOFFMANN (v):

Fru talman! Nyligen utbröt en stor debatt i medier angående de aviserade besparingarna på försvaret. ÖB ville spara genom att öka på den s.k. utbildningsreserven, dvs. öka på antalet unga män som inte kommer att göra sin militära grundutbildning.

Bland dem finns säkert många som gärna skulle vilja fullgöra sin värnplikt eller civilplikt. Samtidigt bestraffas de som av olika skäl inte vill fullgöra sin plikt. I det läget verkar det helt osannolikt att vi fortsätter att döma s.k. totalvägrare till fängelsestraff.

När försvaret inte klarar av att ta emot alla unga män, borde man snarast vara tacksam över att det finns människor som inte ställer dessa krav. I stället bestraffas de med fängelsevistelse av varierande längd.

Frågan om ett nytt påföljdssystem för totalvägrare utreds för närvarande av Straffsystemkommittén. Den förväntas redovisa sina förslag under våren 1995. I uppdraget ingår också att utreda en vidgad samhällstjänst som påföljd. Ett beslut om ett nytt påföljdssystem kan träda i kraft tidigast sommaren 1995. Fram till dess kommer uppskattningsvis 750 totalvägrare att ha avtjänat fängelsestraff om vardera fyra månader till en total kostnad för samhället på över 75 miljoner kronor.

Om kostnaden för fängelsestraff för totalvägrarna hade bokförts på försvaret, hade det inneburit att ÖB hade tvingats skära ned ytterligare på grundutbildningen. I dessa dagar då finansministern jagar miljoner borde försvarsutskottet hjälpa honom att spara 75 miljoner kronor genom att ge amnesti till totalvägrare till dess ett nytt påföljdssystem har trätt i kraft.

Fru talman! Jag yrkar bifall till Vänsterpartiets motion och därmed också till reservationen om amnesti för totalvägrare, mom. 6.

Anf. 11 SIGRID BOLKÉUS (s):

Herr talman! Jag har anmält mig till debatten med anledning av min motion Fö3.

Propositionen innehöll inga förslag om frågan om värnpliktigas totalvägran, och även om motionen blir avslagen ger jag inte upp hoppet om att ingen totalvägrare skall kallas in på nytt när en lagändring är på gång. Möjligheten att bestraffa finns ju kvar, men senareläggs. Utskottet har i motionssvar under årens lopp visat en otålighet över att frågan om totalvägran har dragits i långbänk.

En rad utredningar har tagit upp frågan om samhällstjänst som alternativ till fängelse. När samhällstjänst infördes på prov 1990 kunde totalvägrare inte komma i fråga. De har inte behov av övervakning.

I min första motion väckt 1991/92 ville jag ha en utredning om avkriminalisering av totalvägran mot värnplikt och möjligheten att, som i Nederländerna, överföra handläggning av samhällstjänst för totalvägrare till t.ex. Socialdepartementet. Förslag om avkriminalisering finns också med i detta betänkande i motion Fö1 av Birthe Sörestedt och Bengt Silfverstrand.

Genom att återigen hänvisa till Straffsystemkommittén har utskottet gett besked om att totalvägran skall ses som ett brott även i framtiden. Jag är ledamot av Straffsystemkommittén, och vi har inte i uppdrag att överväga avkriminalisering av något slags brott.

År 1990/91 avslogs motionerna om totalvägran, och utskottet erinrade om att Pliktutredningen skulle tillsättas.

Året därpå ansåg utskottet att Pliktutredningen skulle avvaktas. Samma år, den 24 april 1992, i en interpellationsdebatt, fick jag följande besked av försvarsminister Anders Björck: ”Jag kan försäkra att Pliktutredningen sysslar med denna problematik inklusive de utländska alternativ som finns – –.” Varför kom det inte något förslag från utredningen? Jag har inte ens hört talas om något underlag för fortsatt beredning.

Eftersom historien är intressant, fortsätter jag med försvarsutskottets betänkande år 1992/93. Där framgick det att Pliktutredningen ansåg att det var angeläget att överväga frågan och att detta bör ske inom den s.k. Straffsystemkommittén. Utskottet utgick från att regeringen skulle ta erforderliga initiativ. Där fanns en otålighet från utskottets sida.

Inte kom det något uppdrag till utredningen. För ett par veckor sedan tog jag upp frågan vid ett sammanträde. Vi fick veta att en informell kontakt togs för cirka två år sedan från departementet med utredningens sekretariat. Frågan dryftades om Straffsystemkommittén kunde ta sig an ett nytt påföljdssystem för brott mot pliktlagarna. Resultatet blev att departementet önskade ett snabbare förfarande än vad vi kunde åstadkomma.

Under 1993/94 har utskottet erfarit att Pliktutredningen i den del som avser överväganden om nytt påföljdssystem har överlämnats till

Prot. 1994/95:40
12 december

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

Justitiedepartementet, där frågan för närvarande bereds. Utskottet förutsätter att frågan om påföljden för värnpliktsvägrare härvid behandlas.

När jag nu har läst min interpellationsdebatt med försvarsminister Anders Björck den 24 april 1992, är jag inte förvånad över att frågan förhalats och bollats hit och dit. Han sade: ”Vi skall behålla den värnpliktslagstiftning som vi har i sina grunddrag.”

Jag påtalade att Sverige står på Amnestys lista över länder som har samvetsfångar och att FN:s kommission för mänskliga rättigheter förordar att vapenfri tjänst skall vara i överensstämmelse med vägrarens övertygelse. Så svarade Anders Björck: ”Talet om samvetsfångar är ett mycket farligt resonemang. Jag har träffat människor som anser sig vara samvetsfångar därför att de tvingats betala skatt på ett sätt de djupt ogillar.”

Ulla Hoffmann nämnde andra siffror angående kostnader. Men i interpellationssvaret fick jag veta att det kostade 15 miljoner kronor, förutom domstolskostnader, att hålla värnpliktiga i fängelse år 1991. Jag misstänkte att det var en alldeles för låg siffra.

Jag skall hålla mig till totalvägrare. De hamnar först i tingsrätt, och de får oftast 60 dagsböter och villkorlig dom i två år. Många överklagar till hovrätten, som fastställer domen. Högsta domstolen tar i regel inte upp dessa fall. Efter cirka två år kommer en inkallelse igen, och totalvägraren döms till fyra månaders fängelse.

Anders Björck ansåg det vara ett fullkomligt absurt resonemang att göra en ekonomisk bedömning och frågade: ”Är t.ex. våra kostnader rimliga att hålla rånare i fängelse? Är det rimliga kostnader att hålla ekonomiska brottslingar i fängelset?” Den inställningen kan vara förklaringen till att Försvarsdepartementet inte har tagit de initiativ som utskottet har utgått från.

Nog om den debatten. Nu har vi en ny försvarsminister. Sedan den 1 juli 1992 skall befälslämplighet vara ett kriterium för värnpliktsutbildning. Totalvägrare kan ju inte fylla det kravet, även om många av dem är fritidsledare, socialarbetare, blivande lärare och präster. Enligt uppgifter i medier anser sig försvaret av besparingsskäl inte ha råd att kalla in mer än två tredjedelar av det totala antalet värnpliktiga nästa år.

Herr talman! Utskottet skriver att en del totalvägrar av ekonomiska eller andra skäl, t.ex. bekvämlighet.

Bengt som avtjänar sitt straff nu har betalat 7 200 kr i böter, han förlorar 27 000 kr i lön, sex semesterdagar samt har fått ta ledigt för de dagar det har varit rättegångar, förhör, m.m.

Jag har brevväxlat med flera totalvägrare, och jag vet att de inte slipper ekonomiskt lindrigt undan. Tror verkligen någon i denna kammarare att det är bekvämt att förhöras, att flera gånger åtalas inför domstol och att sitta i fängelse? Ni skall veta att dessa grabbar sällan eller aldrig begått något som helst brott tidigare.

För min del känner jag mig medskyldig till vad dessa unga grabbar och deras familjer får utstå och till att vi bestraffar dem för att fostran och skolundervisning satt så djupa spår.

Jag har varit lärare i 25 år. Jag minns fredsmarscher, fredsdemonstrationer, fredssånger och dikter om fred, vänskap och skrotade vapen.

Hur många duvor, fredens symbol, har inte Sveriges elever klippt och ritat? Vi avbryter slagsmål och ägnar en stor del av undervisningstiden i skolan till konfliktlösning utan att ta till våld. Inom barnomsorgen förmanar vi skjutglada grabbar med leksakspistoler. Vi, dvs. samhället, stöder det faktum att det inte skall finnas krigsleksaker att köpa. När denna icke-våldsfostran leder till en icke-våldsideoologi hos dem så att de totalvägrar, får de samma samhälles hårdaste straff – nämligen fängelse.

Ja, jag tycker att det är ovärdigt vårt land. Jag beundrar Bengts föräldrar som oavlönade tar hand om unga samhällstjänstdömda och är handledare inom nykterhetsrörelsen, medan deras egen son just nu sitter i fängelse för totalvägran och längtar sig nästan sjuk efter sambon och dottern på tio månader. Det flesta som hittills dömts till samhällstjänst har begått våldsbrott.

Det finns även många inom polisen, domstolarna och kriminalvården som tycker att det är orimligt att totalvägrare skall avtjäna fängelsestraff. Visst kan hotet om fängelse tänkas få några att acceptera vapenfri tjänst inom försvaret. Men det beror inte på respekten för försvaret utan på rädsla för fängelsevistelsen.

I utskottsbetänkandet motiverar utskottet sitt avstyrkande av min motion med att Straffsystemkommittén nyligen erhållit tilläggsdirektiv. I dessa tilläggsdirektiv gavs vi i uppgift att följa försöksverksamheten om samhällstjänst. Vi befriades från att lägga fram ett särskilt delbetänkande om villkorlig frigivning. Den borgerliga regeringen kunde inte invänta utredningens förslag utan genomdrev tvåttredjedelsfrigivning i stället för halvtidsfrigivning för alla utom långtidarna.

Varken sekretariatet eller vi som ingår i utredningen känner till att vi har fått några som helst direktiv föra att överväga påföljder för brott mot pliktlagarna och inte heller några andra utpekade brottstyper.

Vad kan då vi i Straffsystemkommittén göra? Jo, vi kan utvidga möjligheten att man kan dömas till t.ex. samhällstjänst i stället för fängelse. Det gör vi bl.a. genom att föreslå att kravet på övervakning skall tas bort. Det har varit den stötesten som har gjort att bl.a. totalvägrare inte kommit i fråga för samhällstjänst. Totalvägraren vill göra samhällstjänst bortkopplad från försvaret. Den önskan uppfylls med vårt förslag. Om totalvägraren inte går med på samhällstjänst återstår, som för övriga brott, att straffet avtjänas i fängelse.

Även om utskottet talar om att förslag och beslut skall fattas utan dröjsmål kommer det att ta tid innan den nya lagen om samhällstjänst träder i kraft. Den 31 oktober 1995 skall vårt stora betänkandet, där samhällstjänsten är en del, ha lämnat tryckeriet. Därefter skall vi ha en remissomgång som inte kan hastas igenom, propositionsskrivande och riksdagsbehandling. Skall vi låta ännu fler av våra unga normalt sköttsamma pojkar sitta i fängelse medan vi väntar på att den nya lagen om samhällstjänst skall träda i kraft?

Det är min innerliga önskan att militära myndigheter avhåller sig från att på nytt kalla in totalvägrare när en lagändring är förestående.

Jag frågar: Ställer försvarsministern och utskottet upp på en sådan vädjan eller rekommendation?

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

Herr talman! Jag har inget yrkande, men jag kommer att stödja Miljöpartiets reservation.

Anf. 12 EVA FLYBORG (fp):

Herr talman! I dag debatterar vi totalförsvarspunkten och lag om civilt försvar. Förslaget innebär en flexiblare användning av totalförsvarets personalresurser. Hur många som skall skrivas in till pliktjänstgöring och hur lång utbildning de skall genomgå skall styras av behovet av pliktpersonal. Detta kan anses som självklart, men det har ingalunda varit fallet under tidigare år. Det är utmärkt att vi nu får en sådan ändring till stånd. Att också samordna all plikt inom både den civila och militära delen i en totalförsvarspunkt är en nödvändig åtgärd för effektivitet i planeringen.

I betänkandet föreslås också att kvinnor skall ha rätt att frivilligt fullgöra värnplikt utan att behöva binda sig för en fortsatt officerskarriär. Kvinnor som mönstrat skall också ha rätt att ingå i utbildningsservisen. Men detta räcker inte.

Samma grundkrav på deltagande i rikets totala försvar måste ställas på både kvinnor och män. Vi måste ta ytterligare steg framåt och likställa flickor med pojkar även inom försvarsmaktens område. Vi måste som ett litet land tillvarata all den kompetens som vi förfogar över och inte välja bort halva nationen innan vi ens har prövat dugligheten. Därför menar jag att underlaget för värnpliktstjänstgöring skall utökas till att gälla såväl kvinnor som män.

Med den totalförsvarspunkt som nu föreslås finns också möjligheten att övergå till en könsneutral tillämpning. Antalet värnpliktiga påverkas inte eftersom det är krigsorganisationens storlek som styr det årliga rekryteringsbehovet. Den förändring det skulle innebära är att vi breddar rekryteringsunderlaget och därmed ökar möjligheten till kvalitativa förbättringar.

Under de snart 20 år som Folkpartiet pläderat för en totalförsvarspunkt har partiet envist hävdats att denna bör göras könsneutral. Då skulle man tillgodose de samlade personalbehoven inom civilt och militärt försvar genom att utgå från hela befolkningen. Det hittillsvarande talet om en allmän värnplikt har i själva verket varit en manlig värnplikt. Vi anser att det skall vara hela folkets försvar och inte halva folkets.

Förslaget att göra män och kvinnor lika skyldiga att på olika sätt vara med och försvara sitt land är alltså främst kvalitativt. Men det finns också en jämställdhetsaspekt som är väl värd att anföra.

Kvinnors rätt att försvara sig är något som man sällan talar om. Vi är mer vana att se kvinnan som ett försvarslöst offer såväl i krig som i fred. Men som jag ser det är det alla kvinnors rätt att lära sig att försvara sig själva, sina barn och sitt land. Vad är det egentligen för gudomlig lag som säger att den rätten bara är mannens? Det hela handlar egentligen bara om traditioner och attityder. Där förväntas vi politiker gå före och utmana systemen så att de utvecklas och förbättras i takt med tiden.

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

Särskild vikt bör därför läggas vid hur Sverige som nation och statsmakt ser på sina unga kvinnor och män. Detta synsätt anger, som jag ser det, tonen för alla i samhället om hur kvinnor och män skall bemötas, bedömas och behandlas, dvs. vad man duger till. Det är på detta sätt och på tusen andra sätt som attityder grundas och könsroller cementeras. Därför är det av yttersta vikt att staten behandlar alla lika.

Herr talman! Jag har i dag inget särskilt yrkande att göra, men jag vill på detta sätt peka på ett antal argument för ett likställt deltagande för kvinnor i rikets försvar. Inte minst måste frågan noga utredas inför 1996 års försvarsbeslut. Detta kommer att bidra till en kompetenshöjning inom vårt totalförsvar och samtidigt bidra till den viktiga jämställdheten i vårt land. Man har sagt: Hela lönen, halva makten och delat ansvar även i försvaret.

Anf. 13 KARIN WEGESTÅL (s):

Herr talman! Försvarsutskottets betänkande Totalförsvarsplikt behandlar den i proposition 1994/95:6 föreslagna lagen om totalförsvarsplikt. Propositionen bygger på Pliktutredningens förslag som lämnades till den föregående regeringen i december 1992. Samtliga riksdagspartier stod bakom detta förslag.

Lagen om totalförsvarsplikt reglerar skyldigheten för hela svenska folket att stå till försvarets förfogande fr.o.m. 16 års ålder till dess man fyller 70 år. Lagen är föreslagen att träda i kraft den 1 juli 1995.

Tjänstgöringsskyldigheten, som benämns totalförsvarsplikt, skall kunna fullgöras som värnplikt, civil plikt eller allmän tjänsteplikt. Hur många personer som skall skrivas in med plikt och hur lång utbildning de skall genomgå kommer att styras av behovet av pliktpersonal vid förhöjd beredskap. Förslaget innebär att möjlighet skapas för flexiblare användning av totalförsvarets personalresurser.

Alla män som är svenska medborgare föreslås, liksom i dag, vara skyldiga att mönstra och fullgöra värnplikt med s.k. lång grundutbildning. De skall också kunna direktrekryteras för tjänstgöring i det civila försvaret.

Betänkandet följer propositionens förslag utom i tre avseenden.

För det första. Propositionen föreslår en begränsning av antalet civilplikliga i förhållande till Pliktutredningens förslag. I propositionen bedöms behovet vara minst 1 500, dvs. samma antal som i dag gör vapenfri tjänst. Det stämmer inte överens med Pliktutredningens intentioner att det civila försvarets behov av utbildad personal skall ges större tyngd inom totalförsvaret. Beträffande det civila försvaret är det viktigaste att det ges en väsentlig kvalitetshöjning genom tillförsel av yngre personal.

Pliktutredningen har gjort en omfattande kartläggning av behovet av pliktpersonal som skulle kunna direktrekryteras till det civila försvaret. Denna bedömning bör kunna ligga till grund för rekryteringsbehovet utan att man på förhand binder sig för just detta antal. Utskottet anser därför mot denna bakgrund att riksdagen med anledning av motionerna Fö4 och Fö6, yrkandena 1 och 2, bör ge regeringen till känna

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

vad utskottet har anfört om behovet av kvalitetsförstärkning inom vissa områden av det civila försvaret.

För det andra. Propositionen föreslår att den kortaste utbildningstiden för totalförsvarspliktiga inom det militära försvaret skall vara 220 dagar. Detta avviker från en annan viktig princip i Pliktutredningens förslag, nämligen att utbildningsmålet skall bestämma utbildningens längd och att ingen, varken inom det militära eller det civila försvaret, skall utbildas längre än nödvändigt med hänsyn till detta mål.

I motionen Fö4 anses att då propositionen ställer sig bakom dessa värderingar bör lagen om totalförsvarsplikt inte ange en kortare tid för grundutbildning av värnpliktiga och att lagförslaget bör omformuleras i enlighet härmed.

Utskottet anser att grundutbildningen skall syfta till att ge de totalförsvarspliktiga sådana grundläggande färdigheter att de kan fullgöra sina krigsuppgifter i förband och i organisationer där de tjänstgör. Utbildningens teoretiska och praktiska innehåll skall styras av detta mål, vilket framgår av både Pliktutredningen och propositionen. Härav följer att ingen skall ges längre utbildning än vad som behövs med hänsyn till uppgiften.

Utskottet föreslår därför med bifall till motionerna Fö4, yrkande 2, och Fö6, yrkande 8, att riksdagen antar lagförslaget i denna del med den förordade ändringen.

Den tredje ändringen som utskottet förslår i förhållande till propositionen består i att kvinnor i enlighet med Pliktutredningens förslag skall kunna välja att frivilligt ingå i utbildningsreserven.

Under 1980-talet öppnades alla militära yrken för kvinnor. Förutsättningen för att kvinnor skall kunna genomgå grundutbildning inom det militära försvaret har dock hittills varit att de vid uttagningen har bedömts lämpliga till befäl. En särskild lag kommer att ersätta lagen om militär grundutbildning för kvinnor. Där föreslås att de kvinnor som så vill skall få möjlighet att fullgöra värnplikt och civil plikt med längre grundutbildning.

Kvinnors antagning till grundutbildning föreslås ske efter ansökan om en särskild antagningsprövning som motsvarar mönstring. Kvinnornas antagningsförhållanden kommer att behandlas i en särskild lag på grund av att deras ansökan är frivillig till skillnad från männens. Om kvinnan samtycker till inskrivning skall hon skrivas in för värnplikt eller sådan civil plikt där grundutbildningen överstiger 60 dagar. Därefter omfattas hon av samma bestämmelser som en man då gör, med stöd av lagen om totalförsvarsplikt som har skrivits in för motsvarande utbildning.

Ansvar för de totalförsvarspliktigas mönstring har det nyligen inrättade Totalförsvarets pliktverk, vars utredning om de totalförsvarspliktigas förutsättningar skall ligga till grund för uttagning till det militära eller civila försvaret. Den skall säkerställa att ingen åläggs uppgifter utöver sin förmåga, och ingen skall kallas till mönstring som uppenbart saknar förmåga att fullgöra såväl värnplikt som civilplikt.

De nuvarande möjligheterna att befrias från tjänstgöring kommer att finnas kvar. Efter mönstring eller antagningsprövning skrivs den pro-

vade in i totalförsvarets pliktverk och placeras på grundval av resultatet i en befattningsgrupp. Hänsyn skall härvid tas till den enskildes önskemål. De som tas ut till utbildning skall vid utbildningstillfället få besked om vilken befattning som utbildningen syftar till samt var och när utbildningen skall äga rum. Bara så många totalförsvarspliktiga som behövs för krigsorganisationen och för den fredstida beredskapen skall tas ut till utbildning. Resten placeras i utbildningsreserven, som är gemensam för det militära och det civila försvaret.

Utbildningsreserven kan bara tas i anspråk efter beslut av regeringen om det med hänsyn till Sveriges försvarsberedskap behövs. Bara de i utbildningsreserven som är yngre än 30 år kan komma i fråga för utbildning. Vid normala förhållanden gäller att bara den som inkallats före det år som vederbörande fyller 24 år är skyldig att fullgöra grundutbildning.

Personer som placerats i utbildningsreserven kan vid behov rekryteras till utbildning inom det civila försvaret, men bara om utbildningen är kortare än 60 dagar.

Som redan har nämnts anser utskottet, till skillnad från vad som föreslås i propositionen, att även kvinnor skall kunna ingå i utbildningsreserven, om de så önskar. Detta föranleder motsvarande lagändring. Motiveringen härtill är lika behandling av män och kvinnor och att de kvinnor som ansetts lämpliga för olika uppgifter inom totalförsvaret, men som inte har kunnat beredas plats, är en viktig resurs som skall tas till vara.

Den vapenfria tjänsten föreslås inte längre regleras som ett undantag från värnpliktstjänstgöring utan som ett av flera tjänstgöringsalternativ inom ramen för totalförsvaret. Ansökningsförfarandet har redan tidigare förenklats, och nu anpassas lagen om vapenfri tjänst till den nya lagstiftningen fr.o.m. den 1 januari 1995 genom att lägsta antal tjänstgöringsdagar inte längre lagregleras för vapenfria tjänstepliktiga. Vapenfria kommer därmed att kunna tas ut till befattningar inom det civila försvaret där utbildningstiden är kortare än 220 dagar. I de fall tjänstgöring har påbörjats före den 1 januari 1995 kan utbildningstiden förkortas om den tjänstgöringsskyldige så önskar.

I flera motioner tas frågan om straffpåföljd vid totalvägran upp. Utskottet konstaterar att propositionen inte innehåller några förslag om ett nytt påföljdssystem vid totalvägran. Man vill avvakta den översyn av straffrättsliga system som pågår inom Straffsystemkommittén.

Utskottet anser att den pågående utredningen bör slutföras, och man förutsätter att regeringen snarast därefter återkommer till riksdagen avseende påföljder vid brott mot pliktlagarna.

Detta har redan varit uppe till diskussion. Jag vill gärna påpeka att utskottet följer frågan. Vi förväntar oss att vi skall få ett besked så snart som möjligt. Samtidigt är det så att de vapenfria – de som inte vill göra tjänst med vapen – i dag har så stora möjligheter att få en tjänst som passar dem. Situationen är därför en helt annan än vad den tidigare har varit. De som kan ställas inför rätta på grund av vägran är de som inte vill delta på något sätt, inte delta vid bränder, inte hjälpa nödställda osv. Det är dessa vapenfria som vi talar om när det gäller totalvägran.

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

Därför anser utskottet att riksdagen inte bör bifalla motionerna Fö1, (s), Fö2, (c), yrkande 2, och Fö3, (s), yrkande 2.

Utskottet utgår vidare från att till dess att riksdagen har tagit ställning till ett nytt påföljdssystem skall de som har gjort sig skyldiga till brott mot pliktlagstiftningen behandlas i enlighet med gällande lag. Riksdagen bör därför också avslå motionerna Fö2, (c), yrkande 1, Fö3, (s), yrkande 1, och Fö5, (v).

Herr talman! Lagen om totalförsvarspikt är en viktig lag som understryker att det svenska försvaret skall vara hela folkets angelägenhet, dvs. det svenska försvaret är ett folkförsvaret.

Utskottets betänkande följer i stort sett Pliktutredningens förslag som det råder stor politisk enighet om. Viktiga försvarsprinciper har i Sverige av tradition antagits i stor enighet. Det är glädjande att försvarsutskottet genom detta betänkande följer denna tradition.

Herr talman! Jag yrkar härmed bifall till hemställan i betänkandet Totalförsvarspikt och avslag på reservationerna.

Anf. 14 ANNIKA NORDGREN (mp) replik:

Herr talman! Karin Wegestål anförde att de nuvarande möjligheterna att befrias från utbildning finns kvar. Det kan förvisso vara så. Men möjligheter för totalvägrare att bli befriade från utbildning har inte funnits och kommer inte att finnas, enligt propositionen.

Tillåt mig också att notera att vi inte har hört någon från försvarsutskottet som har kunnat förklara varför eller försvara att man skall fängsla totalvägrare.

Anf. 15 KARIN WEGESTÅL (s) replik:

Herr talman! För det första väntar vi på en sittande utredning. Det är detta som vi har anfört i betänkandet.

För det andra: Att man i dag döms till fängelse vid totalvägran beror på att det är stadgat så i svensk lag tills det kommer ett nytt lagförslag som skall antas av riskdagen.

Anf. 16 SIGRID BOLKÉUS (s) replik:

Herr talman! Jag har redan talat om att Straffsystemkommittén öppnar möjligheterna till samhällstjänst genom att övervakningsbehovet tas bort.

Som jag fattar det skall regeringen nu överväga en särbehandling av pliktlagarna, vilket alla dessa utredningar borde ha gjort under de fem år som har gått. Ställer ni inte upp på samhällstjänsten? Det har jag tagit för givet.

Det finns stora möjligheter för totalvägrarna, sade Karin Wegestål. Nej, det finns det inte. Kalla det tjurighet eller icke-våldsideologi, men totalvägrarna vill inte vara inom försvaret. De menar att om man är på en isbrytare kan man bara bereda väg för de andra. De får hålla i bösan och skjuta.

Det står i FN:s konvention om mänskliga rättigheter att den vapenfria tjänsten skall vara i överensstämmelse med vägrarens övertygelse. Så är det ju inte.

Jag vill i alla fall ställa frågan till Karin Wegestål: Skall vi låta ännu fler av våra unga normalt skötsamma pojkar sitta i fängelse medan vi väntar på att den nya lagen om samhällstjänst skall träda i kraft?

Prot. 1994/95:40
12 december

Anf. 17 KARIN WEGESTÅL (s) replik:

Herr talman! Förslaget till lagändring diskuterades ganska genomgående i Pliktutredningen. Åsikten där var att om det fanns någon möjlighet att i lagrummet använda sig av samhällsplikt var i alla fall Pliktutredningen positiv till detta. Men jag tycker inte att vi kan föregripa detta. Det måste bli en behandling när det föreligger ett förslag till ny lagstiftning.

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 18 SIGRID BOLKÉUS (s) replik:

Herr talman! Det har ju tagit sorgligt lång tid. Visst kan vi föregripa. Jag kan inte förstå varför man inom försvaret inte kan visa tålamod med dessa totalvägrare när man har ett sådant tålamod med dem som vägrar att lämna in sina vapen. Det fattas t.ex. 2 000 M 40. Det är reservofficerare och yrkesofficerare som vägrar att lyda order. De har haft två år på sig. Det var Bengt Gustafsson som gav den ordern – det var ingen rekommendation. Varför kan man då inte ha samma tålamod med de totalvägrande unga grabbarna som man har med dessa äldre män som förväntas kunna lyda order? Jag ser inga rimliga proportioner i detta.

Anf. 19 HENRIK LANDERHOLM (m):

Herr talman! Det är inte utan att man känner sig litet högtidlig i dag den 12 december 1994. Det är en stor dag då vi skall göra ett viktigt principiellt ställningstagande. Jag skulle t.o.m. vilja säga att detta är en milstolpe i försvarets och personalrekryteringens historia.

Den svenska värnplikten har en lång historia, från medeltidens truppmassor som togs ur den svenska befolkningen, som gick man ur huse för att försvara sin hembygd ända fram till 1901 års beslut om indelningsverkets avskaffande.

Under detta århundrade – från 1901 och framåt – har värnplikten haft olika utformning. Det har förts många diskussioner om hur många som skulle tas ut och hur lång tid de skulle tjänstgöra. Efter 1925 års försvarsbeslut handlade det om huruvida alla skulle genomgå vinterutbildning eller inte. Kategoriklyvningen under den tidsperioden var ett annat kärt debattämne.

Under beredskapsåren kom värnplikten att bli en del av den svenska folksjälens. Värnpliktens betydelse för den folkliga förankringen framstod efter den tiden som klar för alla.

Vi bör också komma ihåg att för väldigt många människor är försvarspolitikerna ibland – tyvärr – väldigt mycket en fråga om just värnplikten.

Men värnplikten är ingen princip som kan förbli oförändrad århundraden igenom. Till skillnad från Napoleonkrigen då värnplikten började tillämpas räknar det moderna kriget inte främst antalet män utan

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

kvaliteten och kompetensen när det gäller att hantera olika vapensystem. Det är detta som styr den moderna tillämpningen av värnplikten.

Sverige är ett stort land och måste därför ha tämligen många men framför allt skickliga soldater.

År 1991 tillsatte den dåvarande regeringen en utredning som flera härvarande ledamöter satt med i. Den blev färdig vid nyåret 1992.

Den viktigaste uppgiften för den utredningen var att definiera behovet av pliktpersonal och annan typ av personal i vårt totalförsvaret. Vi utvärderade varje funktion för att se vilken typ av personalrekrytering som behövdes. Vi undersökte om frivillig rekrytering var möjlig, vi utvärderade yrkesrekrytering och pliktrekrytering. Vi kom dels med förslag, dels med litet lösare bedömningar av hur man skulle kunna tillämpa pliktssystemet.

Resultatet blev i stort sett det som nu ligger på riksdagens bord, ett förslag till lag om totalförsvarsplikt som är en sammanslagning, precis som tidigare talare har framhållit, av en mängd äldre lagar kombinerad med delvis nya principer.

Syftet är att pliktrekrytera personal till vårt totalförsvaret. Den bredare grundutbildningen för det traditionella militära försvaret till att också gälla de civila delarna i mån av behov. Avvägningen, dvs. vilket antal som skall tas ut till plikttjänstgöring i fred, görs i samband med varje försvarsbeslut. Jag vill ändå framhålla – det var långa diskussioner om det i utredningen – att grundanledningen till att vi har valt en så pass hård pålaga på befolkningen som plikttjänstgöringen ändå utgör är det militära försvarets behov av många soldater.

Till skillnad från tidigare utbildar vi inte alla vapenföra män. Det var en grundprincip i den gamla värnpliktslagen. I utskottets betänkande fastslås att behovet i krigsorganisationen, alltså oavsett om det är den militära eller den civila krigsorganisationen, skall vara styrande för vilket antal som tas ut till grundutbildning, utbildas och krigsplaceras. Övriga lämpliga förs till en utbildningsreserv. Jag tycker att det är en bra förändring. Ibland kan värnpliktsdebatten ge intryck av att försvaret är till för att utbilda soldater. Utskottets lagförslag klargör enligt min uppfattning det faktum att vi skall utbilda det antal soldater och andra pliktiga för att fullgöra viktiga samhällsfunktioner som behövs för att försvara landet militärt eller civilt.

Herr talman! Till slut vill jag säga några ord om enighet. Frågan har stötts och blötts i en utredning. Jag vill passa på att skänka en tanke åt Roland Brännström, som på ett mycket förnämligt sätt ledde utredningen i mål. Frågan har blötts i departement och i en försvarsberedning för att slutligen hamna i en ganska långvarig beredningsprocess i försvarsutskottet.

Frågan om medborgarnas skyldigheter gentemot det gemensamma kräver enligt min uppfattning samsyn och samstämmighet. Plikten i fred genom en grundutbildning eller i krig är ett av de kraftigaste tvångsmedel som samhället förfogar över. Därför är det en oerhörd styrka för det svenska försvaret att utskottets förslag är enhälligt. Just det allvarliga med tvångsmedlen gör att vi måste ha ett sanktionssystem som upprätthåller dem. Land skall med lag byggas. Vi i utskottet är

eniga om att lagarna skall tillämpas. Precis som Karin Wegestål påpekade är det en diskussionsfråga vilken typ av sanktioner och påföljder som skall finnas, en fråga som är under beredning just nu. Förhoppningsvis kommer man fram till en lösning där. Jag vill bestämt vända mig mot att man inte skall tillämpa de lagar som finns.

Min uppfattning är att år 1994 i försvarshistorien kommer att bli ett lika viktigt år som år 1901. Det beslut som kammaren kommer att fatta är ett lika viktigt beslut som beslutet 1901. Vi får en modern krigslagstiftning där rätt mängd, rätt kompetens och rätt plats är de styrande slagorden – om jag får uttrycka det så.

Jag yrkar på utskottets vägnar bifall till föreliggande förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 14 december.)

10 § Lag om civilt försvar

Föredrogs

Försvarsutskottets betänkande 1994/95:FöU2
Lag om civilt försvar (prop. 1994/95:7)

Anf. 20 ANDERS SVÄRD (c):

Herr talman! I lag om civilt försvar föreskrivs att staten skall betala ersättning till kommunerna för deras beredskapsförberedelser med utgångspunkt i varje kommuns utsatthet och risker i krig. För landstingens vidkommande föreslås att ersättning skall utgå för sådan utbildning som utgör ett led i beredskapsförberedelserna, dvs. samma ersättningssystem som för närvarande. Men de kyrkliga kommunerna ställs utanför varje form av ersättning, vilket innebär att hänsyn inte tas till CFR-utredningens förslag i detta avseende. Utredningen föreslog i sitt förslag till lag om civilt försvar att staten skulle betala ersättning också till den kyrkliga kommunen med hälften av kostnaderna för beredskapsförberedelser, utbildning och övning i den mån kostnaden var skälig. Ersättning skulle utgå till såväl de lokala kyrkliga kommunerna som stiftet.

Enligt lagförslaget andra stycke blir, till skillnad från dagens förhållanden, de lokala kyrkokommunerna skyldiga att bedriva verksamhet för invånare från andra kyrkliga kommuner och för utlänningar som söker skydd i Sverige på samma sätt som gäller för dem som bor i den egna kyrkliga kommunen.

Det här åläggandet kommer i första hand ställa väsentligt ökade krav på planeringen av begravningsverksamheten, särskilt som ansvar på det området också omfattar såväl andra kristna samfund som icke-kristna trossamfunds medlemmar. I sammanhanget förtjänar att påpekas det förhållandet att det i dag finns ca 1 miljon människor i Sverige som tillhör andra trossamfund än Svenska kyrkan, av vilka ca 150 000 är muslimer som utifrån sin religiösa hållning och tradition kommer att ställa alldeles särskilda krav på begravningsverksamheten och dennas

Prot. 1994/95:40
12 december

Totalförsvarsplikt

Lag om civilt försvar

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

praktiska hantering. Svenska kyrkan förväntas också ta ett särskilt ansvar på områdena diakoni och själavård i händelse av en kris- eller krigssituation.

Inte minst med hänsyn till den förändrade ekonomiska situation som nu också gör sig alltmer kännbar inom Svenska kyrkan finns det anledning att uttrycka bestämda farhågor för att det här arbetet inte kan ges den prioritet som vore önskvärt, om den i sin helhet skall bekostas inom ramen för kyrkans krympande resurser.

Jag kan, herr talman, inte säga hur mycket pengar det hela kan handla om, men principen är viktig, lika viktig som när det gäller de borgerliga kommunerna. Det är frestande att påstå att det här är ett exempel på njugghet från statens sida mot Svenska kyrkan, som jag tycker är alldeles onödig.

Jag yrkar därför bifall till reservation 1 och i övrigt bifall till utskottets förslag.

Anf. 21 ANNIKA NORDGREN (mp):

Herr talman! I propositionens förslag till lag i 9 kap. 2 § heter det att "en befattning hos en kommun eller ett landsting vars innehavare i inte obetydlig omfattning får ta del av uppgifter som omfattas av sekretess enligt 2 kap. 2 § sekretesslagen --- får innehas endast av den som är svensk medborgare och pålitlig ur säkerhetssynpunkt."

Detta innebär att man måste bedöma berörda befattningshavares pålitlighet utan stöd av personalkungörelsen, eftersom den inte tillämpas i kommuner och landsting. Detta lämnar enligt min mening öppningar för godtyckliga bedömningar och möjligheter att vägra människor vissa befattningar av olika orsaker. Denna lag kommer också att innebära mycket stora inskränkningar för utländska medborgares rättigheter i Sverige utan att man har något konkret att peka på, som personalkungörelsen. För närvarande ser Säkerhetsskyddsutredningen över personalkontrollförfarandet, liksom frågan om lagregleringen av säkerhetsskyddet hos myndigheter m.m. Resultatet av det utredningsarbetet kan bli att ett förslag till en ny lag om säkerhetsskydd snart kommer att ligga på våra skrivbord.

Jag anser att riksdagen i avvaktan på detta förslag bör avslå regeringens förslag till lag om civilt försvar vad gäller just denna paragraf.

Herr talman! Jag yrkar bifall till Miljöpartiets reservation.

Anf. 22 ÅKE CARNERÖ (kds):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1 och i övrigt till utskottets hemställan i sin helhet.

Det moderna kriget är totalt och drabbar därför hela samhället. För att kunna stå emot och lindra krigets verkningar är det nödvändigt att civila och militära resurser samverkar. Det är detta vi kallar för totalförsvaret.

Det samhälle som skall skyddas, dvs. fredssamhället, är därför själva basen för alla försvarsresurser. Vår beredskap utgår alltså från samhällets inneboende förmåga att möta kriser och krig. Totalförsvaret skall i första hand vara fredsbevarande genom att ha sådan styrka,

sammansättning och beredskap att en angripares förluster och andra upppoffringar i samband med försök att utnyttja vårt land inte ter sig rimliga i förhållande till fördelarna.

För att vi skall ha en god beredskap att möta hot av olika slag måste en mängd verksamheter kunna fungera såväl i kriser som i krig. Förberedelserna på civil sida blir lika viktiga som på militär sida. Beredskapsfrågorna är en angelägenhet för hela samhället, vilket innebär att såväl statliga myndigheter, kommuner, landsting och kyrkliga kommuner som organisationer, företag och enskilda skall samverka mot en gemensam hotbild både i fredstid och under krigsförhållanden.

I samband med försvarsbeslutet 1992 fastställdes uppgifterna för den civila delen av totalförsvaret. Dessa är att värna civilbefolkningen mot verkningar av krigshandlingar under kriser och krig, att trygga en livsnödvändig försörjning, att under kriser och i krig stödja försvarsmakten samt att för fullföljandet av dessa uppgifter under kriser och i krig upprätthålla de viktigaste samhällsfunktionerna.

Den nuvarande lagstifningen om civilförsvaret härrör från 1944 års civilförsvarslag. Det regelbruk som finns numera är svåröverskådligt. Därför har det blivit angeläget att sammanföra de olika lagar som finns. Synen på samhällets beredskapsåtgärder har genomgått förändringar. Principen att den som har ansvaret för en verksamhet i fred skall behålla detta ansvar under krig, den s.k. ansvarsprincipen, har accepterats, och kommunerna har tilldelats en viktig roll när det gäller det civila försvaret på lokal nivå.

Herr talman! I den föreslagna lagen om civilt försvar fastläggs kommunernas, landstingens och de kyrkliga kommunernas ansvar för de beredskapsförberedelser som behövs för deras respektive verksamhet under höjd beredskap. Detta innebär att kommunstyrelse, landstingsstyrelse och kyrkoråd skall ansvara för att beredskapsförberedelserna får en enhetlig inriktning och genomförs på ett ändamålsenligt sätt. I lagförslaget betonas vikten av samverkan mellan berörda myndigheter, kommuner och landsting samt kyrkliga kommuner. Den kyrkliga kommunen skall även samverka med övriga trossamfund, såväl kristna som icke-kristna, som finns på lokal nivå.

Herr talman! Enligt lagförslaget skall kommunerna få ersättning av staten för sina beredskapsåtgärder. Ersättningen skall bestämmas med utgångspunkt i varje kommuns utsatthet och risker i krig. Landstingen skall få ersättning för utbildning som är ett led i beredskapsförberedelserna. Vi kristdemokrater finner det dock anmärkningsvärt att de kyrkliga kommunerna inte föreslås få ersättning. Principen lika för alla bör här råda, varför vi ställer oss bakom och yrkar bifall till reservation 1. I lagförslaget betonas att varje kyrklig kommun är skyldig att bedriva verksamhet för invånare från andra kyrkliga kommuner och för utlänningar som söker skydd i Sverige, på samma sätt som gäller för dem som bor inom den egna kyrkliga kommunen.

Herr talman! I motion Fö9 har Kristdemokraterna lyft fram hur viktigt det är att samhällets förmåga att möta störningar under kriser och i krig upplevs som en angelägenhet för oss alla och att medvetenheten om dessa frågor sprids. Hemskyddet, som nu blir lagreglerat, skall vara

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

en beredskapsorganisation som skall fungera som en informationslänk mellan de kommunala myndigheterna och befolkningen. Det skall även verka för att skydda, rädda och hjälpa befolkningen i samband med stridshandlingar och verka för att trygga en sådan försörjning som är nödvändig för befolkningens överlevnad.

Respekten för människovärdet ålägger oss att i allt samarbete se på den enskilda människan och skapa sådana regler att riskerna för kränkningar av människovärdet förhindras. Den kommunala äldre- och handikappomsorgen kommer att utsättas för stora påfrestningar i ett kris- och krigsläge. Antalet äldre ökar i vårt land och allt fler får hemtjänst, och eftersom hemtjänsten i ett krisläge kan behöva avlasta akutsjukvården innebär detta stora krav på hemtjänstpersonalen.

Hemskyddet blir här en viktig och användbar organisation – särskilt i storstädernas innerområden, där många gamla lever anonymt med inga eller få kontakter med närboende. I samarbete med Socialtjänsten kan hemskyddet bli en värdefull resurs i arbetet med att planera för omhändertagande av äldre och handikappade.

Genom att kommunerna nu får en sammanhållande roll i beredskapsföberedelserna och skall ta initiativ till samråd som krävs med andra myndigheter är grunden lagd för en god planering av Socialtjänstens åtaganden.

Herr talman! För att de statliga myndigheterna skall kunna få en så heltäckande sammanställning som möjligt av beredskapsläget i kommunerna är det nödvändigt att systematisera de samlade redovisningarna. Staten behöver också få veta vilket stöd kommunerna önskar vad gäller utbildning och materialutveckling. I Kristdemokraternas motion framhålls därför att länsstyrelsernas roll som stödresurs måste uppmärksammas. Även när det gäller skyddsrumbyggandet är länsstyrelsernas medverkan av stor betydelse. De har en bättre överblick över planeringsunderlaget och större möjligheter att bedöma skyddsbehoven ur ett regionalt perspektiv än vad den enskilda kommunen har. Både större och mindre kommuner kan alltså behöva hjälp med planering. Försvarsutskottet har aktualiserat frågan genom en särskild rapport rörande problem inom den kommunala beredskapen. De förändringar som nu planeras kommer att medföra omställningar såväl i länsstyrelsernas arbetssätt som i personalens kompetens. Bättre metoder för uppföljning betonas.

Utskottet menar att länsstyrelserna självklart måste ha för ändamålet anpassade resurser till sitt förfogande och har erfarit att regeringen kommer att beakta dessa synpunkter i kommande föreskrifter. De synpunkter som finns i Kristdemokraternas motion kommer därmed i allt väsentligt att bli tillgodosedda.

Herr talman! Kristdemokraterna anser att Sverige skall upprätthålla ett effektivt totalförsvar. Detta innebär för oss att det civila försvaret måste ha tillräckliga resurser för att kunna garantera befolkningen ett gott skydd mot effekterna av aktuella hotbilder. Den nya lagen förankrar det civila försvaret nära medborgarna och blir ett viktigt instrument i arbetet med att förbereda oss alla på de stora påfrestningar och förändringar som vi kan ställas inför i ett kris- eller krigsläge.

Jag yrkar därför bifall till reservation 1 och till hemställan i utskottets betänkande.

Anf. 23 ARNE ANDERSSON (m):

Herr talman! I stället för att hålla ett litet längre anförande tänker jag på grund av en synnerligen besvärande snuva begränsa mig till ett yrkande och helt kort till ett par synpunkter.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan i betänkandet på samtliga punkter.

Det civila samhällets möjligheter att upprätthålla alla sina funktioner i händelse av krig är av avgörande betydelse såväl för det civila samhällets möjligheter att fungera som för, och icke minst, det militära försvarets möjligheter att fullgöra sina uppgifter.

Att det civila samhället har möjligheter att fungera, och då under sämre betingelser än eljest, är vad som krävs. Detta kräver en särskild lagstiftning. Det är en sådan vi nu tar ställning till när det gäller den förnyade lagen.

När vi nu antar en ny lag om civilt försvar handlar det om regler för kommunernas, landstingens och kyrkans ansvar inom det civila försvaret.

Vi har hört av Anders Svärd att det kan föreligga meningsskiljaktigheter i fråga om ersättningen avseende de här nya uppgifterna. Härvidlag säger utskottet att kommunerna får ersättning för det som överförs från staten till kommunerna, nämligen avseende beredskapsplanläggningen. Någon motsvarande överföring av uppgift till kyrkan och landstingskommunerna har inte gjorts. Vi tar oss t.o.m. friheten att säga att de uppgifterna är av mindre omfattning och för den skull kanske inte i detta fall berättigade. Detta ansluter jag mig till. Men därmed är det inte sagt att det är en oberättigad synpunkt som framförs i motionen. I utskottet har man emellertid inte varit beredd att ställa sig bakom detta.

Med dessa ord, herr talman, yrkar jag ännu en gång bifall till utskottets hemställan.

Anf. 24 ANDERS SVÄRD (c) replik:

Herr talman! Tveklöst kommer Svenska kyrkan genom det här beslutet att få nya och vidgade uppgifter. Det är alldeles klart.

I ett annat betänkande som vi har behandlat tidigare i dag, nämligen KU15, slås fast att Svenska kyrkans församlingar inte får döpa, konfirmera eller hålla begravningstjänst utan att ta ut avgift när det gäller andra än församlingsmedlemmar.

I detta betänkande tvingas samma kyrkliga kommuner att utan ersättning ta ett ansvar utanför det egna ordinarie kompetensområdet. Jag tycker att det är en betydande inkonsekvens i fråga om dessa två betydande beslut som kommer att fattas på onsdag.

Anf. 25 BRITT BOHLIN (s):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort, även om detta lilla betänkande kunde förtjäna långa litanior från denna talarstol.

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

Den lag om civilt försvar som riksdagen i övermorgon skall fatta beslut om handlar, precis som flera har sagt, om sättet, reglerna och formverket för hur vi värnar civilbefolkningens liv. Det är egentligen det som är det viktiga med denna lilla lag.

Vidare handlar det om hur samhällets robusthet kan öka just av samma skäl – dvs. för att skydda och värna människors liv samt när det gäller allt det andra, som ju inte alls kan betraktas såsom varande lika viktigt.

När vi pratar om den lagen och om vilken betydelse den egentligen har för vårt totalförsvar kan jag inte låta bli att tänka på en i varje fall för mig jämförande sinnebild. Det handlar då om hur en enda prickskytte i Bosnien genom sitt terrorskjutande mot Bosniens barn kan skada mycket, mycket mer än vad tio stridsvagnar kan göra i kampen mot tio andra stridsvagnar. Det är en bild som man kanske skall ha på näthinnan när det talas om hur viktig den här lagen är med tanke på vår utsatthet och vår förmåga att tåla saker och ting i ett utsatt läge.

Den här lagen ger oss egentligen verktygen och möjligheterna att bygga detta robusta samhälle. Frågan om på vilket sätt vi skall göra det får vi återkomma till när vi går in i arbetet på ett nytt försvarsbeslut. Jag är övertygad om att vi då kommer att lägga betydligt ökad vikt vid möjligheterna att skapa det robustare samhälle som vi alla så gärna vill skapa – kanske på bekostnad av det militära försvaret.

Sedan skulle jag något vilja kommentera de två reservationerna.

Herr talman! Nog är det så, Anders Svärd, att kommunerna har väsentligen utökade arbetsuppgifter i och med denna lag. För att klara detta har kommunerna fått ett tillskott. Det är inte så stort. Men något litet har de i alla fall fått för att bättre kunna hantera detta.

Att jämföra med kyrkans nya uppgifter tycker jag inte är riktigt rätt. Det är ju en väsentlig skillnad mellan den tyngd och den ansvarsfördelning som vi nu åstadkommer för borgerliga och kyrkliga kommuner. Det tror jag är svårt att förneka.

När det sedan gäller Miljöpartiets reservation vill jag bara säga att det är enkelt att fastslå att vi i utskottet tyckt att det har varit väsentligt att säkerhetsskyddet följer den uppgift som vi vill skydda. Vi gör ingen skillnad mellan dem som utför den uppgiften – det handlar då om vilken myndighet som har ansvaret. Det är i stället uppgiften som sådan som skall säkerhetsskyddas. Det är detta som vi har försökt att slå fast i detta betänkande. Det föreslår vi också att riksdagen ställer sig bakom.

Jag yrkar således avslag på de två reservationer som finns här samt bifall till hemställan i betänkandet.

Anf. 26 ANNIKA NORDGREN (mp) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att frågan om en lagreglering av säkerhetsskydd ses över av Säkerhetsskyddsutredningen. Enligt utskottets egen bedömning i betänkandet kommer det tämligen snart en ersättande lag här. Därför förstår jag inte varför man inte kan avvakta när det gäller detta med att tjänst som vi här pratar om skall innehåsa av svensk medborgare som är pålitlig från säkerhetssynpunkt. Varför skall man driva igenom detta när det inte finns någonting konkret att peka på?

Om jag vore ansvarig för personaltillsättningar, anställningsintervjuer osv. skulle jag vilja ha något att luta mig emot när jag skall bedöma en person från säkerhetssynpunkt.

Anf. 27 BRITT BOHLIN (s) replik:

Herr talman! Medan vi avvaktar nya förslag och kanske bättre underbyggda former för hanteringen av säkerhetsfrågorna kan vi inte leva i ett laglöst land. Vi har helt enkelt valt att fram till den dag då vi har ett underlag på bordet använda oss av det lagutrymme och de regelverk som finns i dag och som vi arbetat med väldigt länge när det gäller statens ansvar för exakt samma uppgifter. Därför har det varit och är naturligt att om uppgiften flyttas, följer också säkerhetsskyddet med på exakt samma sätt. Denna hantering har varit naturlig för oss.

Vad som händer i framtiden får vi avvakta. Det återstår att se om det blir förändringar i säkerhetsskyddet eller om det är det nuvarande säkerhetsskyddet som skall fortsätta att gälla.

Anf. 28 ANDERS SVÄRD (c):

Herr talman! Britt Bohlin säger att lagstiftningen innebär att kommunerna åläggs väsentligt större och mer omfattande uppgifter, om man jämför med de som åläggs kyrkans församlingar. Jag har inte tagit upp den frågan. Självfallet är det mycket mer omfattande. Vad jag har hävdat är att principen om ersättning borde vara densamma för alla kommuntyper som åläggs nya arbetsuppgifter.

Jag hänvisar än en gång, herr talman, till det beslut som vi kommer att fatta i anledning av KU:s betänkande nr 15 gällande kyrkans församlingars möjligheter att utföra tjänster utanför deras kompetensområde. Som jag tidigare sade råder det en betydande inkonsekvens i de två betänkandena.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 14 december.)

11 § Förändringar i finansieringen av det allmänna pensionssystemet

Föredrogs

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1994/95:SfU6

Förändringar i finansieringen av det allmänna pensionssystemet (prop. 1994/95:41)

Anf. 29 ULLA HOFFMANN (v):

Herr talman! Genom att ge sken av att ATP-systemet står inför omedelbar konkurs antogs här i riksdagen sent i våras en principuppgörelse om ett nytt pensionssystem, som inte bara kraftigt försämrar pensionerna utan också innebär ett ideologiskt systemskifte. Vi går från ett stort offentligt sparande till ett privat sparande i ett premiereservsystem. Vi går från ett förmånsbaserat system till ett avgiftsbaserat sy-

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

*Förändringar i
finansieringen av det
allmänna pensions-
systemet*

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

stem. Vi går från ett helt arbetsgivaravgifts- och skattefinansierat system till ett delvis egenavgiftsfinansierat system.

I dag finansieras ålderspensionen med arbetsgivaravgifter, AP-fondernas avkastning och skattemedel. Genom den uppgörelse som Socialdemokraterna och de borgerliga partierna förbundit sig att vårda ömt kommer ena hälften av ålderspensionsavgiften att utgöras av en arbetsgivaravgift och andra hälften av en egenavgift. Meningen är att sänkningen av arbetsgivaravgifterna – så när som på 1 procent – skall växlas mot höjd lön. Anledningen till denna förändring är att borgarna och socialdemokraterna vill skapa ett löneutrymme och sänka kostnaderna för arbetskraften. Ett annat skäl är att det skall bli synligt för medborgarna vad de olika socialförsäkringarna kostar. Mot detta finns flera argument.

Genom egenavgifter försvagas den kollektiva tanken, det samhällskontrakt som arbetarrörelsen bygger på. Egenavgifter skall inte heller betalas vid inkomster som ligger över taket 7,5 basbelopp. Pensionssystemet kommer att förlora ekonomiskt samtidigt som solidariteten mellan kvinnor och män samt mellan klasserna försvagas. Den starkes rätt blir den som gäller.

När förslaget om egenavgifter blev känt ledde det till en kraftig debatt. De flesta fackliga organisationer, lika väl som många arbetsgivare, satte tummen ner. Ingen trodde på att arbetsgivarna skulle ge full kompensation för alla. 1 procent av egenavgiften kommer dock icke att växlas. Den tas ut redan från den 1 januari 1995.

Egenavgiften kommer att göras avdragsgill, vilket innebär att den kommer att slå olika för olika inkomstkikt. Höginkomsttagaren får en lägre skatthöjning än låginkomsttagaren. Riksrevisionsverket har i en publicerad undersökning gjort beräkningar på hur nuvarande egenavgift på 1,95 % inom sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen slår skattemässigt i olika inkomstkikt. Resultatet visar att höginkomsttagarna har fått en mindre höjning än låg- och medelinkomsttagarna som alltså fått en större höjning.

Att synliggöra kostnaderna för arbetstagaren hade kunnat genomföras mycket enklare, om det nu var detta som Socialdemokraterna och de borgerliga partierna var ute efter. Arbetsgivaravgifter är avstått löneutrymme, så i den meningen är det ingen skillnad på arbetsgivaravgifter och egenavgifter. I båda fallen får vi avstå. Med andra ord skulle de sociala avgifterna redan nu kunna benämnas egenavgifter. De sociala avgifternas innehåll skulle kunna redovisas på varje lönebesked. Därmed skulle man åstadkomma den tydlighet och tacksamhet som eftersträvas.

Den egenavgift på 1 procent som nu föreslås för att finansiera det nya pensionssystemet skall inte tas ut på inkomster över tak. Alla inkomster skall utgöra underlag för avgiften, dvs. även ersättningar vid arbetslöshet, sjukpenning etc. Vänsterpartiet är principiell motståndare till egenavgifter. Vi anser att socialförsäkringssystemen skall betalas solidariskt via sociala avgifter och skatter. Vi anser också att alla avgifter skall tas ut från alla inkomstlägen – även de över tak. Om enprocen-taren till pensionssystemet togs ut över tak skulle det inbringa ca 500

miljoner kronor. Om även egenavgifterna i sjukförsäkringssystemet togs ut över tak skulle det inbringa strax under 1 miljard. Jag är förvånad över att biträdande socialministern anser sig ha råd att avvara dessa 1,5 miljarder kronor.

Av 18,5 % i ålderspensionsavgift kommer 16,5 % att användas till fördelningssystemet, dvs. de skall betala dagens utgående pensioner. De återstående 2 procentenheterna kommer att avsättas i en s.k. premiereserv. Pensionen kommer därmed att till en del bli avhängig olika kapitalförvaltares skicklighet och den enskilda individens kännedom om kapitalmarknaden. Ju skickligare placering, desto högre avkastning och därmed högre pension.

Efter det att riksdagen antagit riktlinjerna till nytt pensionssystem jublade finansmarknaden. De nya premiereservfondernas kapital, som fullt utbyggda kommer att uppgå till 1 700 miljarder kronor, ses som en väldig kapitalinjektion på marknaden.

AP-fonderna kom till för att utgöra en buffert, dels vad gäller sparandet, dels för att förhindra alltför snabba svängningar i avgiftsuttaget och pensionsutbetalningarna. Fonderna ökade kraftigt det offentliga sparandet, vilket haft stor betydelse för 60- och 70-talens samhälls- och bostadsbyggande. Uppbyggnaden av stora kapitalfonder hos privata fondförvaltare innebär att samhället förlorar möjligheten att använda kapitalet för nationens bästa. Staten kommer dessutom att tvingas låna pengar till ockerräntor hos privata kapitalinstitut som därigenom kan utöva påtryckningar på staten. Därmed blir demokratin lidande, och det blir marknaden som styr.

AP-fonderna är av stort och viktigt ideologiskt intresse. Omvandlingen av sparandet i AP-fonderna till ett sparande i ett premiereservsystem är ideologiskt. Starka privata kapitalintressen får styra. Vi skall inte glömma bort att utländska pensionsfonder bidrog till spekulationerna mot kronan.

Av de skäl som jag här har anfört reserverade sig Vänsterpartiet i Pensionsarbetsgruppen mot införandet av en premiereserv av den typ som Pensionsarbetsgruppen föreslog. Vi reserverar oss fortfarande mot en premiereserv.

I proposition 1994/95:41 om förändringar i finansieringen av det allmänna pensionssystemet föreslår statsrådet en interimistisk förvaltning av den s.k. premiereserven. Den interimistiska förvaltningen innebär att antingen Riksgälden eller AP-fonderna får stå för den. Avkastningen skall vara marknadsmässig och "poolas". Detta förslag innebär ett fortsatt offentligt sparande och därmed minskad spekulation. Avkastningen blir inte beroende av den enskildes skicklighet och intresse för kapitalmarknaden.

Förslaget till nytt pensionssystem som antogs i våras håller nu på att bearbetas i en särskild genomförandegrupp som arbetar under största sekretess. Riksdagen har ingen insyn i arbetet och därför inte heller möjlighet att påverka. Vi har nu en ny majoritet i riksdagen, vilket innebär att de parlamentariska förhållandena är förändrade. Jag menar inte att det löfte som de fem partierna givit varandra om att vårda överenskommelsen skall brytas. Däremot borde man se över innehållet i

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

överenskommelsen och se vad som kan göras åt detta. Att låta den interimistiska förvaltningen av premiereserven bli den som skall gälla även framgent innebär inte något brott mot överenskommelsen om ett premiereservsystem, utan bara att det blir ett annat innehåll i premiereserven.

I vår motion med anledning av det nya pensionssystemet anger vi hur vi tycker att riktlinjerna för ett nytt pensionssystem skall se ut. Jag tycker att regeringen borde läsa motionen noggrant. Vi föreslår ändringar i nuvarande system som leder till att pensionssystemet blir samhällsekonomiskt billigare än det system som genomförandegruppen i stor hemlighet håller på att genomföra.

Herr talman! Jag yrkar bifall till Vänsterpartiets motion beträffande allmänna egenavgifter, mom. 1, och Vänsterpartiets reservation beträffande avsättning till premiereservsystemet, mom. 2.

Anf. 30 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1, mom. 1, och stöder även reservation 2, mom. 2.

Det är inte läge att här föra en allmän pensionsdebatt, då pensionsöverenskommelsen ligger fast. Men då vi inte deltagit i överenskommelsen vill jag ange några riktlinjer om var vi står i denna fråga. Dock är det så att pensionerna tidigare och nu ännu tydligare gör att orättvisorna lever kvar ända från födelsen och fram till begravningen. Det beror bl.a. på olika föräldraförsäkringar.

En studerande mammas föräldrapenning jämfört med en höginkomsttagares höga ersättning ligger ljusår från varandra. Likaså finns skiktningen kvar efter pensioneringen.

Tidigare har ju folkpensionen varit en rättighet för alla, även vid inflyttning och bosättning efter endast tre år, medan det nu krävs 40 års bosättning i landet eller 30 års förvärvsarbete för att få full folkpension. Våra äldre invandrare blir alltså hänvisade till socialhjälp i stället för folkpension, pensionstillskott och gamla KBT.

En visserligen knaper men dock regelbunden bastygghet övergår på detta sätt från rättighet till pension till att få nådegåvor. Man blir vänd ut och in vid socialen osv. Självvilliten suddas ut, och landets ekonomi har inte blivit bättre av den här hanteringen. Låt det viktiga sociala skydds nätet få täppa till luckorna vid ålderspensioneringen!

Jag vänder mig också starkt emot att det skall krävas 40 års tjänstgöring för full ATP, även om studier, värnplikt, arbetslöshet och vård av små barn får räknas in i den tiden. Det kommer främst att diskriminera kvinnor och de ungdomar som gått direkt från studier till arbetslöshet. Livsinkomsten blir grunden, vilket också försämrar för tidigare nämnda grupper och även för den stora grupp som under långa tider arbetat deltid. Den lägsta medelinkomsten har ju oftast lågutbildade, både män och kvinnor, samt deltidsarbetande.

Men detta ärende behandlar i första hand finansieringen av pensionssystemet. Tidigare har finansieringen skett genom skattemedel, arbetsgivaravgifter och AP-fondernas avkastning. AP-fonderna skulle ensamma räcka till fem års pensionsutbetalningar.

Eftersom ATP anses vara för dyrt skall det föreslagna systemet bli billigare för staten, och det betyder att det drabbar några. Det har tidigare varit en solidarisk och fördelningspolitiskt någorlunda rättvis finansiering.

Miljöpartiet vänder sig med skärpa mot egenavgifter både i sjukförsäkringen och inom pensionssystemet. Vi vill ha ett solidariskt och skattefinansierat pensionssystem, med avgifter även på inkomster över förmånstaket 7,5 basbelopp.

Vi vänder oss också emot premiereservsystemet, där 2 % av hela svenska folket skall placeras. Hela folket kommer att delta i ett jättestort Bingolotto, eller aktielotto kanske passar bättre. Pengarna undandras från att användas inom det allmänna pensionssystemet.

Jag har som sagt redan yrkat bifall till reservation nr 1.

Anf. 31 LENNART KLOCKARE (s):

Herr talman! Riksdagen beslöt den 8 juni 1994 att godkänna förslag till en genomgripande reformering av det allmänna ålderspensionssystemet. I propositionen som låg till grund för det här förslaget angavs riktlinjer för en reformering av nuvarande system och förslag till hur ett reformerat system för allmän ålderspension och övergång till detta skulle utformas.

Propositionen baserades på de förslag som Pensionsarbetsgruppen lämnat i sitt betänkande, Reformerat pensionssystem (SOU 1994:20).

Pensionsarbetsgruppens förslag var resultatet av en överenskommelse som träffats inom arbetsgruppen mellan företrädare för Socialdemokraterna, Moderata samlingspartiet, Folkpartiet liberalerna, Centerpartiet och kds. Företrädare för dessa partier deltog också i beredningen av propositionen och står bakom de revideringar som gjorts i det ursprungliga förslaget med anledning av remissförfarandet.

Utgångspunkten för propositionen om reformering av det allmänna pensionssystemet var att lägga fast principerna för det framtida pensionssystemet. Pensionerna skall grunda sig på livsinkomstprincipen, vilket gör att det blir en bättre samstämmighet mellan inbetalda avgifter och de pensioner som man sedan får utbetalda.

Det innebär vidare att inkomsterna väger lika tungt oavsett när under den yrkesverksamma tiden som de är intjänade.

Den inkomstrelaterade ålderspensionen skall kompletteras med en garantipension för den som har låg eller inga inkomster under livet.

På några punkter togs det inte ställning till den slutliga utformningen av reformen utan hänvisades till fortsatt beredning. Den förra regeringen tillsatte därför den s.k. genomförandegruppen med representanter för de partier som stod bakom uppgörelsen.

Avsikten är att under våren 1995 lägga fram förslag till lagstiftning om bl.a. intjänande och uppräknings av den inkomstrelaterade pensionsrätten.

Det reformerade ålderspensionssystemet är avsett att träda i kraft den 1 januari 1996. I vissa delar, bl.a. vad beträffar intjänande av pensionsrätt, har dock reformen betydelse redan från år 1995. Enligt propositionen och utskottets bedömning bör vissa förändringar som föranleds

Prot. 1994/95:40

12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

av reformen ha sin verkan redan från den 1 januari 1995. Det gäller pensionssystemets finansiering och avsättning av medel till ett system med individuella pensionskonton inom ramen för ett premiereservsystem.

Fr.o.m. den 1 januari 1995 föreslås en finansiell förstärkning av pensionssystemet. Den föreslås utformas så att en avgift införs på 1 % av avgiftsunderlaget, vilket motsvaras av de inkomster som är pensionsgrundande och som den enskilde har betalningsansvar för.

Avgiften tas ut på inkomster upp till 7,5 basbelopp. Från den 1 januari 1996 föreslås även en ålderspensionsavgift på socialförsäkringsförmåner som är pensionsgrundande, t.ex. sjukpenningen.

Vidare skall den del av inbetalda tilläggspensionsavgifter som kan anses belöpa på inkomster över 7,5 basbelopp fr.o.m. 1995 föras löpande till statsbudgeten. Summan motsvarar 11 % av inbetalda medel och placeras på konton hos Riksgäldskontoret för att användas inom premiereservsystemet inom det reformerade ålderspensionssystemet.

16,5 % av inbetalda avgifter skall användas till att betala utgående pensioner inom ramen för ett fördelningssystem. 2 % skall avsättas till ett premiereservsystem. I detta system kan en enskild få medel överförda till sitt individuella pensionskonto, men först sedan pensionsrätten fastställts i samband med taxering av föregående års inkomster.

Avgifter skall inte tas ut av den som vid årets ingång fyllt 65 år.

I en motion har Ulla Hoffmann, Vänsterpartiet, anfört vissa invändningar mot införandet av egenavgifter. Ulla Hoffmann har vidare framfört Vänsterpartiets synpunkter på ett premiereservsystem.

Utskottet finner att regeringens förslag ligger helt i linje med de beslut som riksdagen antog i juni 1994 och att dessa bör ligga fast.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på Vänsterpartiets motion, dvs. reservation 1, som även biträds av Miljöpartiet, och reservation 2.

Anf. 32 ULLA HOFFMANN (v):

Herr talman! Jag var den person som representerade Vänsterpartiet i Pensionsarbetsgruppen och som även reserverade mig. Jag framförde synpunkten att det var en väldig brådska beträffande genomförandetiden som absolut inte var påkallad med tanke på de pengar som fanns i AP-fonderna. Svenska folket hade ingen som helst möjlighet att ta ställning. På ungefär två månader skulle förslaget ut på remiss och förankras hos människor som på den tiden skulle hinna sätta sig in i systemet och försöka komma med åsikter.

Det som därför var positivt i detta – det var negativt att det fattades beslut om riktlinjerna – var att man sköt upp genomförandetiden till den 1 januari 1996. Det visar att loppet inte på något sätt är kört.

Jag tycker alltså att vi, eftersom vi har en ny majoritet, borde starta en debatt här i kammaren igen om hur systemet skall se ut, hur riktlinjerna skall utformas och vad vi kan göra åt systemet. Framför allt måste vi föra ut det till folk, så att de kan få en chans att sätta sig in i det hela.

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

Anf. 33 LENNART KLOCKARE (s):

Herr talman! Ulla Hoffmann talar om premiereservsystemet och att det var mycket bråttom med remissförfarandet. Det är klart att det gick undan, men det var en bred politisk majoritet som stod bakom överenskommelsen.

I de principer som man har lagt fast finns trots allt saker som inte är utredda. Här har också regeringen gett direktiv, bl.a. om hur kapitalförvaltningen skall skötas och hur premiereservsystemet bör utformas.

Anf. 34 ULLA HOFFMANN (v):

Herr talman! Att det var en bred politisk majoritet må vara en sak, och det är möjligt att den breda politiska majoriteten bestod av socialdemokrater och de borgerliga partierna. Vänsterpartiet uteslöts ur den hemliga arbetsgrupp som jobbade med pensionssystemet.

Det må vara att det fanns en bred politisk majoritet där. Men folkets breda lager hade inte en möjlighet att hinna ta ställning till hur det här skulle se ut.

Först och främst vill jag påpeka att loppet inte är kört vad gäller pensionssystemet. Det är den ena saken. Dessutom vidhåller jag att det vore bra om vi kunde starta en debatt här i kammaren igen om hur pensionssystemet skall utformas.

Anf. 35 LENNART KLOCKARE (s):

Herr talman! Jag skall inte tillägga något mer än att de frågor som trots allt inte är klara nu kommer att beredas vidare. Hur de frågorna kommer att behandlas i utskottet får vi se när de kommer dit.

Anf. 36 ULLA HOFFMANN (v):

Herr talman! Jag vill också påpeka en annan sak. Det är att förslaget till nytt pensionssystem inte prövades ur jämställdhetssynpunkt, vare sig ur kvinnoperspektiv eller ur mansperspektiv. Med de nya direktiv som nu har kommit från jämställdhetsministern tycker jag att det vore en bra sak att man också ser till att pröva förslaget till nytt pensionssystem och det som kommer ut av den debatt som förhoppningsvis kommer i gång i kammaren ur ett jämställdhetsperspektiv.

Anf. 37 LENNART KLOCKARE (s):

Herr talman! När det gäller rättvisan med pensionssystemet vill jag säga att det är livsinkomstprincipen som skall gälla. Det kan vara till fördel för den som är verksam under ett långt yrkesliv och som då får större delen av sin inkomst tillgodoräknad. Det som kan betraktas som orättvist är kanske en tolkningsfråga.

Anf. 38 ULLA HOFFMANN (v):

Herr talman! Jag vill bara påpeka att livsinkomstprincipen kommer att verka negativt för kvinnor, därför att vi har lägre lön än män oberoende av var vi arbetar någonstans.

I och för sig kan inte ett pensionssystem ta ansvar för arbetsmarknadens parters misslyckanden i den här frågan. Men ett pensionssystem

Prot. 1994/95:40
12 december

---

kan antingen förstärka de här effekterna eller försöka att lindra dem. Därför menar jag att det är viktigt att ett sådant här förslag granskas ur ett jämställdhetsperspektiv.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 14 december.)

Vissa studiestödsfrågor

12 § Vissa studiestödsfrågor

Föredrogs
Socialförsäkringsutskottets betänkande 1994/95:SfU9
Vissa studiestödsfrågor (prop. 1994/95:98)

Anf. 39 ULF KRISTERSSON (m):

Herr talman! Dagens Nyheter införde nyligen vinjetten ”Dagens återställare” på sin politiksida, och det är väl under den rubriken som dagens debatt och beslut kan antas falla.

Studiestödet är en liten men ganska viktig del av landets samlade politik för den högre utbildningen. Praktiskt taget alla seriösa debattörer är i dag rätt eniga om analysen av de fundamentala problemen i svensk högre utbildning.

För det första är tiden nu förbi för den idé som vi under många år hade om Sverige som landet med den breda och djupa kompetensen och om att kompetensen var vårt främsta konkurrensmedel. Det är mera en önskebild än en sann bild av hur Sverige ser ut. Sverige har halkat efter när det gäller en djupgående och bred kompetens.

För det andra har Sverige en lägre andel än många andra länder av personer med akademisk utbildning och akademiska examina.

För det tredje har de som har akademiska utbildningar ganska korta sådana. En mycket liten andel har en treårig eller längre akademisk utbildning.

För det fjärde är andelen oavslutade studier stor i Sverige. Inte minst denna kammare uppvisar en god provkarta på personer med oavslutade studier. Det gäller också människor som studerar lång tid utan att bli färdiga och sådana som har ovanligt hög ålder för att vara studenter på grundnivå.

För det femte återfinns en extremt hög andel av våra akademiker i offentlig sektor. Omvänt har vi i Sverige en extremt liten andel av akademiker inom den privata sektorn.

För det sjätte har vi en spännande debatt om livslångt lärande, om lärande i organisationer, om en kompetensutveckling som sträcker sig över många år och som inte bara handlar om att studera några år omkring 20-årsåldern utan om att återkomma i omfattande och avancerade studier litet senare. Det handlar då inte om tvåveckorsutbildningar på någon elegant konferensgård utan om ett till ett och ett halvt års kunskapsfördjupning. Härför krävs att vi har system som gör att människor får råd att studera under sådana förhållanden.

För det sjunde och sista handlar det om att alltför många, av kulturella eller historiska skäl, inte tar sig in. Det är ett bekymmer att utbildningslinjerna domineras av medelklassens medelmåttor, som i realiteten utestänger många av arbetarklassens begåvningar från svenska universitet och högskolor.

Detta är problem och frågor som diskuteras i en seriös svensk debatt om högre utbildning vid universitet och högskolor. Det handlar långt ifrån bara om studiestöd, men studiestödet påverkar nästan varje del av denna debatt. Ett dåligt studiemedelssystem och studiestödssystem kan försvåra lösningen av alla dessa frågor och problem.

Dagens återställare syftar till att riva upp ett beslut som fattats för att lösa en del av de problem som vi står inför. Det syftar över huvud taget inte till något annat.

Jag har respekt, herr talman, för socialdemokraternas resonemang att den utredning som kommer på det här området – det skall möjligen påpekas att vi har haft gott om sådana utredningar – inte skall föregripas av en mängd beslut.

Jag skulle ha haft ännu större respekt för socialdemokraterna om de hade haft en egen idé om i vilken riktning vi skall gå, en egen idé om vad som är lösningarna på dessa problem – inte bara idén att riva upp det som någon annan har gjort. Men i brist på egna idéer på det här området nöjer man sig nu med att upphäva ett försök att komma till rätta med återbetalningssituationen, och det tycker jag är synd.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid betänkandet.

Anf. 40 MONA BERGLUND NILSSON (s):

Herr talman! En parlamentariskt sammansatt kommitté kommer inom kort att tillkallas. Den får till uppgift att dra upp riktlinjer för en reformering av studiestödssystemet.

I proposition 1994/95:98 föreslås att riksdagens beslut i juni 1994 om vissa förändringar i studiestödssystemet skall upphävas. Det gäller besluten om att studiebidraget i studiemedlen skall avpassas till uppnådda studieresultat. Det gäller även besluten om att studiestödet vid deltidsstudier på mer än halvtid i kommunal och statlig vuxenutbildning avpassas i förhållande till studiernas omfattning, att återbetalning av studielån skall kunna ske genom annuiteter och att avskrivningen av studielån vid 65 års ålder skall upphöra. Ändringarna skulle ha trätt i kraft den 1 juli 1995.

Också beslutet om den höjning av bidragsdelen i studiemedlen som skulle ha genomförts den 1 januari 1996 föreslås bli upphävt. Regeringen anmäler i propositionen dessutom sin avsikt att återinföra rätten till särskilt vuxenstudiestöd för studerande vid de s.k. YTH-utbildningarna.

Herr talman! Eftersom det nu skall tillsättas en kommitté med uppgift att utreda studiestödssystemet, är det motiverat att även dessa frågor förs dit. Den parlamentariskt sammansatta kommittén aviserades i proposition 1993/94:156. Den välkomnades då av ett enigt socialförsäkringsutskott.

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

Av direktiven till kommittén kommer att framgå att den skall göra en övergripande översyn av studiestödets funktion och effekter och överväga behoven av förändringar i ett helhetsperspektiv. Jämställhetsaspekter skall särskilt redovisas. Meningen är att kommittén skall utreda förutsättningarna för ett mer sammanhållet studiefinansierings-system, där både de stödformer som faller inom Utbildningsdepartementets område och de som faller inom Arbetsmarknadsdepartementets område innefattas.

Herr talman! Det finns därför enligt utskottsmajoriteten goda skäl för att inte nu göra de förändringar i systemen som tidigare beslutats men som ännu ej trätt i kraft.

Det är, som jag tidigare framhållit, viktigt att utredningen om det framtida studiestödet får utformas i ett helhetsperspektiv. Det är ytterst angeläget att inte förhastat vidta förändringar i studiestödssystemet innan sambanden inom detta system och mellan det och övriga delar av utbildningssystemet har belysts betydligt grundligare än vad som hittills redovisats.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

Anf. 41 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Miljöpartiet de gröna välkomnar att en parlamentarisk kommitté tillsätts för att utreda det framtida studiestödssystemet. Behovet av en utredning är stort för studerande såväl vid landets universitet och högskolor som vid komvux. I komvux kan elever som sitter sida vid sida ha helt olika ekonomiskt stöd.

Förra året genomfördes att studerande ofta får 65 % av arbetslöshetsersättningen, som nu är 80 % av lönen. Detta motsvarar ungefär 51 % av den tidigare lönen. Detta har resulterat i en minskning av antalet ansökningar.

Hela tanken att man skall få mindre när man studerar än när man inte gör någonting är helt absurd. Är detta att uppmuntra vuxna arbetslösa att studera? Med avseende på mitt eget hemlän Dalarna, som tillsammans med Blekinge och Gotland har flest lågutbildade i landet, känns den tanken ännu mer galen.

Kds yttrande att studiestödet vid deltidsstudier på mer än halvtid i kommunal och statlig vuxenutbildning skall avpassas i förhållande till studiernas omfattning bör beaktas i den kommande utredningen. Ibland blir det svårt att få ihop tillräckligt många poäng för att få studiestöd, och också det kan leda till att personer inte kan studera. Det kan även gälla i fall där man redan har läst en del ämnen. Dessa frågeställningar är dock tillgodosedda i betänkandet.

Angelägenheten av att upphäva beslutet att man även efter 65 års ålder skall fortsätta att avbetala sina studielån var stor, och Miljöpartiet ser med glädje att vi på onsdag kommer att fatta ett sådant beslut.

När det gäller bidragsdelen i studiemedlen är det Miljöpartiets åsikt att den bör utgöra hälften av studiemedlen. Det är angeläget att studenterna vågar satsa på studier utan att behöva dra på sig hundratusentals kronor i studielån, särskilt i dag när de inte ens är säkra på att få något

arbete alls, ännu mindre ett arbete som gör att de någorlunda snabbt kan betala av sina studielån.

Miljöpartiet ställer sig bakom s-förslaget att gå tillbaka till att ett uppnått studieresultat om 15 poäng skall räcka för erhållande av fortsatta lån. För närvarande kan en ordentlig halsfluss räcka för att man skall bli av med lånet för följande termin. Dessutom bör inte enbart snabbhet prioriteras när det gäller studier.

I övrigt yrkar Miljöpartiet i avvaktan på den parlamentariska utredningen bifall till propositionen.

Anf. 42 ULF KRISTERSSON (m):

Herr talman! Ingenting är lättare än att föreslå ökning av bidragsbeloppen. Ingenting är heller just nu svårare än att finansiera den typen av ökning. Men det är på ett principiellt plan inte bara fråga om hur generös man skall vara med skattebetalarnas pengar utan också en fråga om ifall högre utbildning är en individuell investering och i vilken mån det gäller en gemensam investering, som kommer hela samhället till godo.

Jag inser mycket väl att det inte bara är en individuell investering. När vi ser på kompetensutveckling i ett längre perspektiv, där det handlar om att införa ganska omfattande och återkommande studieperioder, kan vi inte lura oss själva att tro att detta är något som staten eller kommunerna kan betala åt den enskilde. Det kommer att krävas ganska ordentliga personliga investeringar, en vilja att uppoffra någonting personligen, men också system som täcker in de risker som finns för att man inte lyckas i sitt uppsåt och inte får ett bättre arbete som är mer kvalificerat och ger högre lön.

Det finns ganska spännande resonemang just nu om kompetenskon- och mycket annat som ligger utanför just den här debattens ram. Men jag tycker att den gamla debatten, som gick ut på att tävla om att höja bidragen mest av alla, är en debatt som vi som tur är inte längre har råd med.

Anf. 43 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Staten lånar upp pengar och får ligga ute med dem under så lång tid, med ränta på utlandslån t.ex., så det är tveksamt vad staten tjänar på det. Vår riktiga plan är egentligen att det skall finnas en studielön med samma krav som för lån. Det skulle i längden inte kosta så mycket pengar som man har talat om. Vi gjorde en utredning förra gången vi satt i riksdagen, men den är naturligtvis föråldrad i dag. Den visar att ett system med studielön inte är så dyrbart. Centern gjorde på samma sätt.

En studielön skulle löna sig, därför att man skulle få en rekrytering av högskoleutbildade människor, som det finns brist på i dag. Det handlar om det också. Vi har brist på högkompetent personal inom många områden. Studielön skulle ge människor en möjlighet att satsa på en ordentlig utbildning. Vi behöver det.

Som tur är har doktorandbidragen börjat sprida sig bland olika universitet och högskolor. Doktoranderna har lättare att satsa på en vidare

Prot. 1994/95:40

12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

forskningsutbildning. Inom humaniora är detta inte klart än. Det finns mycket att göra – även ekonomiskt. Studielön lönar sig i längden.

Anf. 44 ULF KRISTERSSON (m):

Herr talman! Jag tycker att det är litet väl enkelt att säga att allting lönar sig i längden varje gång man skall motivera en ny kostnad. Det är många saker som samverkar när vi inte lyckas rekrytera duktiga människor till akademisk utbildning. En sak som jag tycker är mer fundamental är att vi har elever i skolan under tolv års tid och ändå misslyckas med att ge dem den kick de skulle behöva för att gå vidare till universitet och högskolor. Det handlar mer om det misslyckandet än om misslyckande med t.ex. studiemedel eller studielön.

”Studielön” antyder dessutom att det är en i allt väsentligt statlig eller samhällelig sak att man skall få betalt för att utveckla och investera i sin egen kunskap och kompetens. Jag tror att det är helt fel tänkt. Jag tror att vi kommer att förvrida människors motiv att satsa på utbildningar som de själva tycker är viktiga och som de själva tror kommer att ge någonting på lång sikt.

Det finns också mer praktiska problem. Pohanka säger att vi skall behålla rätten att avskriva skulderna vid 65 års ålder. Det är en av de saker som samverkar i ett slags skuldspekulation i studiemedel i dag. Människor vet att man inte kommer att ha någon rimlig chans att betala tillbaka sina studieskulder om de är tillräckligt höga. Det är orimligt att ha system som gör att människor vid 20–25 års ålder leds in i ett resonemang om att någon annan får betala till slut och spekulerar i detta. Därför vore det bättre att genomföra de regler som säger att skulden skall betalas så länge som möjligt.

Anf. 45 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Det är klart att man skall betala sina skulder, men varför kan man ofta inte göra det före 65 års ålder? Det beror på deltidsarbete – man har kanske småbarn – och som det ser ut i dag kan det också bero på att man är arbetslös. Vi menar att personen skall få betala så mycket som den orkar. Om det skulle bli något kvar vid pensioneringen avskrivs lånet. Jag tycker att det är naturligt. Om Ulf Kristersson har lyssnat på pensionsdebatten tidigare skulle det som sagts där också kunna ge honom en tankeställare.

Om man hade studielön eller åtminstone höjde bidragsdelen skulle människor inte behöva kräva höga löner på grund av sina höga studieskulder. Staten skulle då inte behöva ge så höga löner som i dag. Har man 250 000 i studieskuld behöver man en hög lön för att lånen över huvud taget skall minska. Det är väl bara räntor man betalar.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 14 december.)

13 § Finska språkets ställning i Sverige

Föredrogs
Utbildningsutskottets betänkande 1994/95:UbU4
Finska språkets ställning i Sverige (skr. 1994/95:1)

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Finska språkets
ställning i Sverige*

Anf. 46 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Vi skall nu behandla regeringens skrivelse om det finska språkets ställning i Sverige. Låt mig först säga att jag tycker att betänkandet och framför allt den skrivelse som ligger bakom betänkandet är utomordentligt föredömliga på flera sätt. För det första behandlar skrivelsen det finska språkets ställning i historisk belysning, och för första gången har vi en bra skildring av utvecklingen under historiens lopp.

För det andra kommer det i skrivelsen fram en lång rad förslag om beslut som vi i utskottet ställer oss bakom och som vi tycker är viktiga för att ytterligare stärka det finska språkets ställning här i Sverige. Det är ett språk som har funnits här av hävd och som har en alldeles speciell ställning i det svenska samhället.

Låt mig därför, herr talman, utdela beröm till dem som har skött utredningen och som ligger bakom skrivelsen. Det är inte alltid man får del av så pass läsvärda tankegångar och framför allt konkreta och bra förslag.

Den reservation till utskottets ställningstagande som jag skall tala för berör därför inte några stora skillnader i synen på det finska språkets ställning, utan mer skillnaden i uppfattning om de fristående skolornas ställning i Sverige. Vi reserverar instämmer i den uppfattning som kommer fram i skrivelsen, dvs. att möjligheten att stärka och driva fristående finska skolor är en av de enskilt viktigaste insatserna för det finska språkets utveckling här i Sverige. De ekonomiska villkoren för dessa skolor måste därför enligt vår uppfattning tryggas.

Tyvärr är det så, herr talman, att vi reserverar inte känner oss särskilt trygga på denna punkt med den nya regeringen. Det finns uttalanden från bl.a. ledande företrädare i utbildningsutskottet som visar att dessa friskolor i framtiden kan komma att leva i en mycket farlig värld. Därför yrkar jag bifall till reservation nr 1 till utbildningsutskottets betänkande nr 4.

Jag vill också säga, herr talman, att det är helt klart att vi i utskottet är helt eniga om de viktiga sakerna i regeringens skrivelse. Det gäller t.ex. tillsättande av en parlamentarisk beredning för att utreda om vi i Sverige skall underteckna Europarådets konvention om regional- och minoritetsspråk.

I förstone kan det tyckas mycket enkelt att svara på den frågan. Svaret är självfallet ”ja”. Men när man analyserar frågan litet närmare finns det en hel del hållhakar och bekymmer som måste utredas innan vi i Sverige kan underteckna den konventionen. Det räcker med att peka på det faktum att vi har flera andra stora minoritetsspråk. Vi har också en regional fördelning av de olika språken i Sverige som gör att vi inte

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

ensidigt kan ställa upp på Europarådets konvention i den nuvarande lydelsen.

Dessutom avser regeringen att besluta om särskilda anordningar på skolans område som ytterligare stöder det finska språkets ställning här i Sverige. Skolverket har också i uppdrag att anordna språkprov i finska på grundskolenivå och gymnasienivå för att sprida information om undervisningen på finska osv. Allt detta tycker vi är väldigt bra.

Vi vill dock peka på att finskan redan i dag har något av en särställning här i Sverige. Det gäller i hemspråksundervisningen, där det för finska språket – och för samiska och zigeniska elever – inte finns någon begränsning vare sig när det gäller elevantalet eller den tid eleverna kan få hemspråksundervisning. För övriga språk finns det som ni vet en begränsning som innebär att det skall vara grupper om minst fem elever och att eleverna kan få undervisning i max sju år. För finska finns inte denna begränsning, utan eleverna kan få undervisning genom hela skolan. Detta tycker vi är riktigt och viktigt, och vi tycker att det skall fortsätta på det sättet.

Vi anser det också väsentligt att vi i Sverige har en naturlig tvåspråkighet när det gäller finska och svenska, och att den skall utvärderas genom högskolan i Luleå, vilket nu sker. Vi kommer noggrant att följa utvecklingen på detta område. Slutrapport skall avges 1995 – alltså nästa år.

Kort sagt, herr talman, tycker jag att regeringens skrivelse är något av ett föredöme för andra skrivelser som vi får ta emot. Jag ställer mig bakom utskottets betänkande, men jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Anf. 47 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds):

Herr talman! Jag vill säga några ord om den del i betänkandet som handlar om tvåspråkig undervisning för finskspråkiga elever. I betänkandet framgår att försöksverksamhet med tvåspråkighet bedrivs i 18 kommuner. Vidare framgår av betänkandet att verksamheten har utvärderats och befunnits vara framgångsrik. Konkreta resultat som rapporterats från olika projekt talar t.ex. om förändringar av elevers studieval i för eleverna positiv riktning, ökad skrivlust hos elever, säkrare språkbehandling, förstärkt tvåspråkighet samt bättre samverkan med lärare.

Regeringens förslag borde ha kompletterats med en diskussion av inte bara möjligheten till tvåspråkig undervisning utan också av en eventuell skyldighet.

Tvåspråkig undervisning med goda resultat finns dokumenterad från många länder. Inte minst gäller det undervisningen i Finland för den svenskspråkiga minoriteten. Där finns det ingen anledning att längre bedriva s.k. försök med tvåspråkig undervisning. Den socialdemokratiska regeringen verkar inte vara beredd att visa finskans särställning.

Den försöksverksamhet med tvåspråkig undervisning i grundskolan som hittills bedrivits har som sagt utfallit mycket väl. Ytterligare försök kan inte tillföra kunskap som är väsentlig för att riksdagen skall kunna fatta beslut. Därför bör det nu införas bestämmelser som anger under

vilka omständigheter kommunerna är skyldiga att anordna tvåspråkig undervisning för finskspråkiga elever i hela grundskolan.

Skolverket bör få i uppdrag att utforma förslag till timplan för sådan tvåspråkig undervisning i grundskolan. Det är nämligen inte klart uttalat i kommunernas skolplaner att det finska språket har en särställning. Det finska språket måste erkännas som ett inhemskt språk i Sverige.

Skolverket bör få i uppdrag att utforma sitt förslag till timplan för tvåspråkig undervisning i enlighet med förslag från arbetsgruppen för stärkande av det finska språkets ställning. Förslaget bör utformas så, att det också kan gälla mindre grupper av elever än en hel klass och avse en sverigefinsk utbildningslinje inom grundskolan. Förslaget bör också innehålla regler om i vilka fall kommunerna har skyldighet att inrätta en sådan utbildningslinje. Timplanen bör innehålla minimigränser för antalet undervisningstimmar både på respektive i svenska och på respektive i finska. Timplanen skall vara utformad så att studierna efter grundskolan kan fortsättas i ett svenskt gymnasium samt, efter finskt språkprov, även i ett finskt gymnasium.

Jag yrkar således bifall till Kristdemokraternas reservationer nr 1 och nr 2.

Anf. 48 RUNE RYDÉN (m) replik:

Herr talman! Vad Michael Stjernström säger kan i förstone verka väldigt bestickande och självklart, men vid närmare analys faller det på sin egen orimlighet. Han talar värtaligt för att tvåspråkig undervisning skall finnas tillgängligt för finskspråkiga elever i hela grundskolan, alltså överallt i Sveriges rike. Detta faller på sin egen orimlighet. Det finns inte förutsättningar för att ge finskspråkiga elever möjligheter till undervisning på finska utöver hemspråksundervisningen, dvs. att införa tvåspråkighet i klasserna över hela riket.

Jag kan som exempel ta min egen kommun. Vi hade, om jag inte har räknat fel, vid senaste folkräkningen 138 språk företrädare, och finskan är ett av de mindre språken. Det är inte det allra minsta, men det är helt klart ett av de mindre; i storleksordning kommer det ungefär på hundra plats bland de 138 språken. Det är ett litet språk med få företrädare. I den skola där mina egna barn går kan jag inte erinra mig någon enda finskspråkig elev. Det finns säkert någon här och där i de lundensiska skolorna.

Skall man enligt Michael Stjernströms uppfattning ge möjligheter för dessa fåtal finskspråkiga elever att gå i tvåspråkig undervisning? De har ju, det vill jag peka på än en gång, möjligheter att ta del av hemspråksundervisning. De finskspråkiga eleverna är också undantagna från de begränsningar som gäller för andra hemspråkselever. Bland finskspråkiga elever är det nämligen inte nödvändigt att vara minst fem elever i gruppen för att man skall få hemspråksundervisning, och det finns heller inte någon begränsning vad gäller i hur många år dessa elever kan få hemspråksundervisning.

Borde inte detta, Michael Stjernström, vara tillräckligt i de delar av landet där de finska eleverna inte är så talrika? Man borde också bet-

Prot. 1994/95:40

12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

änka de tekniska problem som uppstår om vi i det här sammanhanget närmar oss Europarådets konvention om minoritetsspråks ställning.

Anf. 49 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds) replik:

Herr talman! Som jag sade i mitt anförande är det viktigt att finskan får ställning av inhemskt språk. Det är inte orimligt att just det finska språket har en särställning i Sverige. Finska språket har en mycket lång tradition i Sverige. Lika länge som den svenska nationen har funnits har det finska språket funnits med. En gång i tiden ingick faktiskt 90 % av alla finskspråkiga i det svenska riket. Det finns här en lång tradition.

De närmare reglerna för detta får, som jag också sade, utformas av Skolverket.

Jag tycker alltså att vi i jämförelse med vad som gäller i dag skall flytta fram positionerna för finska språket.

Anf. 50 RUNE RYDÉN (m) replik:

Herr talman! Vi är helt överens om det Michael Stjernström sade sist, nämligen att man skall flytta fram positionerna för det finska språket i Sverige. Men jag vill ändå peka på att det, som jag tidigare nämnde, inte är fullt så enkelt som Michael Stjernström vill göra det till. Vi måste tänka också på de praktiska omständigheterna.

För övrigt finns det olika uppfattningar om fördelarna med den tvåspråkiga undervisningen. Visserligen har man i de preliminära rapporter som har tagits fram vid Högskolan i Luleå pekat på positiva effekter, men jag skulle också kunna räkna upp en lång rad amerikanska erfarenheter, som pekar på motsatsen. Det vi utan att gå för långt kan säga här är att forskarvärlden i allra högsta grad är delad vad gäller uppfattningen om värdet av en absolut tvåspråkighet.

Därför tycker jag att Michael Stjernström har gått litet för långt i sitt ställningstagande. Han borde ha kunnat ställa sig bakom utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 51 NALIN BAKSI (s):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets hemställan. Utskottet delar regeringens och motionärernas uppfattning om att det finska språkets särställning bör beaktas på olika nivåer i det svenska samhället och att språkets ställning på skolområdet bör stärkas. Det är viktigt att finska elever i Sverige får undervisning i skolan i sitt modersmål.

Av skrivelsen och av vad som redovisats tidigare framgår att finskans ställning har förbättrats inom skolväsendet. I samband med att en ny timplan för grundskolan införs nästa läsår sker en ytterligare förstärkning av finska språkets ställning. Genom skrivelsen har regeringen åter uppmärksammat finska språket och slagit fast dess särställning i det svenska samhället. Åtgärder aviseras i syfte att öka möjligheterna för skolhuvudmännen att anordna finsk undervisning och därtill stimulera den.

Utskottet förutsätter sålunda att såväl skolhuvudmännen som elever och föräldrar skall få information om de möjligheter som finns till undervisning i och på finska.

Utskottet avstyrker reservation 1, eftersom en fristående skola i vissa fall är ett alternativ till den undervisning som erbjuds i den kommunala skolan. Kommunerna kan emellertid inte fritas från sitt ansvar genom att hänvisa föräldrar och elever till möjligheten att starta egna finskspråkiga skolor.

Utskottet avstyrker också den andra reservationen, men utskottet ser positivt på den försöksverksamhet som i dag bedrivs med tvåspråkig undervisning och noterar med tillfredsställelse regeringens avsikt i vad gäller tvåspråkig undervisning. Utskottet är däremot inte berett att redan nu föreslå att en skyldighet införs för kommunerna att anordna sådan undervisning, inte minst mot bakgrund av att det alltjämt pågår en vetenskaplig utvärdering av verksamheten. Utskottet utgår emellertid från att regeringen kommer att fastställa en timplan för den aktuella undervisningen.

När det gäller radio- och TV-sändningar på finska språket följer utbildningsutskottet rekommendationen i kulturutskottets yttrande. Utskottet är enigt på den punkten, så det är inte mycket att orda om.

Anf. 52 RUNE RYDÉN (m) replik:

Herr talman! Det är inte så stora skillnader mellan Nalin Baksis och min uppfattning rörande utbildningsutskottets hemställan vad gäller det finska språkets ställning i Sverige. Vi har dock olika uppfattningar på en punkt, och det är där vi har reserverat oss. Det gäller de fristående skolornas ställning och risken för att de i framtiden kan råka ut för problem, vilket jag antydde i mitt anförande.

Jag vill peka på att vi helt ställer oss bakom det Nalin Baksi sade om att kommunerna har det yttersta ansvaret för de finskspråkiga elevernas språkliga och kunskapsmässiga utveckling. Kommunerna får sålunda inte undandra sig ansvaret att anordna finskspråkig undervisning eller undervisning i finska i form av hemspråk eller B-språk. På den punkten skiljer sig våra uppfattningar inte åt.

Vad vi vänder oss emot är den misstro som då och då utsås av socialdemokrater mot de fristående skolorna, en anda som också lyser igenom i den motion av Sinikka Bohlin som utskottet har behandlat. Det är skälet till att vi har reserverat oss på just den punkten. Vi har emellertid inte reserverat oss vad gäller kommunernas ansvar, utan därom är vi helt ense.

Anf. 53 NALIN BAKSI (s) replik:

Herr talman! Jag är glad över att Rune Rydén ställer sig bakom utskottets hemställan. Att vi tar avstånd från skrivelsen beror på att vi motsätter oss tanken att endast friskolorna skulle ha ansvaret för att bära det finska kulturarvet. Vi har inte för avsikt att hindra friskolor, utan möjligheten att välja friskola finns kvar. Vi håller nu på att se över denna fråga.

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

Det är fortfarande kommunerna som har ansvaret för att varje invandrad elev får hemspråksundervisning.

Anf. 54 RUNE RYDÉN (m) replik:

Herr talman! Hur Nalin Baksi kan få det till att regeringens skrivelse skulle gå ut på att det enbart är de fristående skolorna som bär det finska kulturarvet vidare övergår mitt förstånd.

Jag har tidigare i dag berömt den här skrivelsen för den utomordentliga täckning som där finns över vad som sker vad gäller det finska språkets ställning i Sverige och över utvecklingen på området. Verksamhet förekommer på väldigt många områden. Därtill, Nalin Baksi, trycks det i skrivelsen mycket starkt på att kommunerna har det övergripande ansvaret. Jag tror att det bara är socialdemokratisk illvilja mot friskolorna i Sverige som ligger bakom det här försöket till krypskytte mot friskolorna.

Anf. 55 NALIN BAKSI (s) replik:

Herr talman! Som jag sade tidigare, håller Socialdemokraterna på att titta på frågan när det gäller friskolor. Det finns inte någon illvilja.

Jag hoppas att Rune Rydén har läst sidan 6 i skrivelsen. Det står exakt så här: "Fortsatt gynnsamma möjligheter att starta, driva och utveckla fristående skolor är, enligt regeringens bedömning, en av de enskilt viktigaste insatserna för det finska språkets ställning." Vi menar att det är kommunerna som har huvudansvaret. Vi kan inte ställa de fristående skolorna till svars när saker och ting går fel, utan det är kommunerna som har det största ansvaret.

Anf. 56 LENNART ROHDIN (fp):

Herr talman! När riksdagen nu äntligen slår fast det finska språkets särställning i det svenska samhället innebär det inte bara ett senkommet erkännande till våra finsktalande invånare, utan också att vi hittar tillbaka till vår egen historia. Det är inget nytt förhållande, utan det innebär bara att det som alltid varit nu också får ett stadfäst erkännande i Sveriges riksdag.

1809 års fred innebar inte att Sverige förlorade Finland, utan att det historiska Sverige delades och att de två konstituerande delarna gick varsin väg. Det finns ingen anledning att i dag gråta över det som skedde. Dagens Sverige respektive Finland har utvecklats till två skilda nationella samhällen, som står stabilt på egna ben.

Men vi får aldrig – vilket det ibland funnits tendenser till såväl i Sverige som i Finland – glömma eller förneka att våra rötter är gemensamma, att vår historia är gemensam och att vårt gemensamma kulturarv binder oss samman. Det kan kanske ses som ödesbetingat att vi nu gemensamt tar steget in i den europeiska gemenskapen vid nyår, trots en historia de sista två seklerna som har präglats av geopolitiska stormaktsförhållanden i det nordiska området och som mera markerat åtskillnad än det gemensamma, såsom det var när Ålands hav och Bottnhavet var vårt gemensamma innanhav.

Trots de 185 år som gått sedan freden 1809 är det svenska i Finland och det finska i Sverige ett historiskt och naturligt inslag och kan inte tänkas bort. Det undanskymms inte av att det finska i Sverige många gånger ringaktats eller gömmts undan, också som resultat av myndigheternas agerande. Det kanske är ett resultat av ett långvarigt trauma som en följd av att våra vägar skildes i följderna av Napoleonkrigens härjningar för snart 200 år sedan.

Herr talman! Det finska språket har således alltid varit i Sverige. Det gäller inte bara i Tornedalen. Och det undanskymms inte heller av att den största delen av den finsktalande befolkningen i vårt land i dag är resultatet av en sentida invandring. Finnskog och finnmark är inte bara geografiska namn i södra Norrland, Bergslagen, Dalarna och Värmland, utan speglar en närvaro som präglat dessa bygder och den folkliga kultur som är en del av vårt svenska kulturarv. Detta förhållande gör att frågan om det finska språkets ställning i Sverige är helt skild från andra invandrargrupperns ställning i vårt land.

Jag vill gärna instämma i det särskilda yttrande som Andreas Carlgren fogat till utbildningsutskottets betänkande. Det vore, för att hitta en rimlig hantering i praktiken av det finska språkets särställning, säkert värdefullt om Sverige kunde ansluta sig till Europarådskonventionen om regional- och minoritetsspråk.

Jag vill dock understryka att den parlamentariska beredning som aviserats har en viktig uppgift när det gäller att klarlägga konsekvenserna av ett biträdande till konventionen och också att klarlägga skillnaderna i förhållande till de många invandrar språken i vårt land. Detta arbete har försenats, men det principiella ställningstagande riksdagen nu gör om det finska språkets särställning i det svenska samhället bör underlätta att hitta en hantering som inte får oförutsedda prejudicerande effekter.

Europarådskonventionen har som bekant funnits i åtskilliga år utan att de senaste regeringarna på allvar börjat bereda frågan om hur den skall tillämpas i vårt land. Det ger inte några bra signaler till de många invånare i Sverige som konventionen avses understödja. Det är hög tid att arbetet med denna beredning kommer i gång.

Herr talman! Som framhålls i den gemensamma reservationen är frågan om fristående finskspråkiga skolor kanske den viktigaste för att de finsktalande i Sverige skall kunna göra allvar av vårt uttalande om det finska språkets särställning i det svenska samhället. Den förra regeringens beslut om skolpeng innebar i praktiken ett stort steg i förverkligandet av dessa mål, liksom det var värdefullt också för våra invandrargrupper.

Även om den nya regeringens inställning till skolpengen motiveras av andra skäl, finns det stor anledning till oro inför hur de fristående finskspråkiga skolorna kan komma att drabbas och framför allt hur det blir med dem som ännu inte kommit i gång. Här står ideologiska jämlikhetsskäl mot lika angelägna krav på verklig rätt till valfrihet och mångfald – inte minst för att möjliggöra det mångkulturella samhälle som vi ändå har och ibland t.o.m. berömmar oss för. Detta kan givetvis

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

inte frita kommunerna från deras skyldigheter gentemot finsktalande elever som inte går i en fristående finskspråkig skola.

Nu är det finska språkets särställning i det svenska samhället fastslagen – nu gäller det att fylla det med innehåll. Det återstår. Det gäller inte minst hur frågorna om radio- och TV-sändningar på finska språket skall hanteras, vilket framhålls i flera av motionerna. Svårigheterna, t.ex. när det gäller de upphovsrättsliga förhållandena, är väl kända utan att något avgörande skett för att lösa problemen. Det är inte längre tillfredsställande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1 och i övrigt till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 14 december.)

14 § Tillsyn av spårbunden trafik

Föredrogs
Trafikutskottets betänkande 1994/95:TU3
Tillsyn av spårbunden trafik (förs. 1994/95:RR7)

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 14 december.)

*Frivillig miljöstyrning
och miljörevision*

15 § Frivillig miljöstyrning och miljörevision

Föredrogs
Jordbruksutskottets betänkande 1994/95:JoU9
Frivillig miljöstyrning och miljörevision (prop. 1994/95:101)

Anf. 57 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Det här ärendet gäller frivillig miljöstyrning och miljörevision, och det handlar om att Sverige nu i sin lagstiftning tar in en förordning från Europeiska unionen. Jag har inget avvikande yrkande. Jag tycker att det är bra att vi i svensk lagstiftning tar in regler som kan stimulera företagen att ackreditera sig för miljörevision.

Det intressanta i sammanhanget är den diskussion om miljörevision som vi har fört i Sverige sedan många år tillbaka, där tanken har varit att man skulle införa en obligatorisk, årlig miljörevision för alla miljöfarliga verksamheter och att den skulle presenteras offentligt, ungefär på samma sätt som den ekonomiska revisionen.

Detta tillfälle, med anledning av EU:s frivilligregler, har nu gått regeringens förbi. Man har i propositionen lagt sig precis på den miniminivå som man kan lägga sig på och har inte tagit ett enda steg därutöver. Det bekräftar den misstanke jag och många med mig, inte minst inom miljörörelsen, har haft under hela den kampanj som förevar folkomröstningen om svenskt medlemskap, nämligen att Sverige inte

kommer att utnyttja EU-reglerna som en plattform och avstamp för radikalare regler på miljöområdet, utan tvärtom lägger sig på en minimnivå.

Det här är väldigt tydligt. Naturvårdsverket i Sverige har tidigare tagit fram krav på miljörevision och utformningen av en sådan, och de kraven är betydligt mera radikala än det här. Det sägs inte ett ord om det i propositionen, utan man går förbi det. Jag tycker att det är synd att regeringen inte utnyttjar den möjligheten.

Vi från Miljöpartiet de gröna återkommer under den allmänna motionstiden och tar upp mera radikala krav på utformningen av en miljörevision i Sverige. Vi hoppas också att vi kan få en bättre debatt här i riksdagens kammare än den vi fått i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 14 december.)

16 § Ändring i lagen om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, m.m.

Föredrogs
Näringsutskottets betänkande 1994/95:NU6
Ändring i lagen om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, m.m.
(prop. 1994/95:82)

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 14 december.)

17 § Införande i EES-avtalet av direktiv om insättningsgaranti

Föredrogs
Näringsutskottets betänkande 1994/95:NU7
Införande i EES-avtalet av direktiv om insättningsgaranti (prop. 1994/95:113)

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 14 december.)

18 § Ändringar i lagstiftningen för värdepappersfonder

Föredrogs
Näringsutskottets betänkande 1994/95:NU11
Ändringar i lagstiftningen för värdepappersfonder (prop. 1994/95:107)

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 14 december.)

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1994/95:40
12 december

---

19 § Förlängd försöksverksamhet med kooperativ hyresrätt m.m.

Föredrogs
Bostadsutskottets betänkande 1994/95:BoU7
Förlängd försöksverksamhet med kooperativ hyresrätt m.m. (prop. 1994/95:64)

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 14 december.)

*Ändrat ikraftträdande
av ändringar i plan-
och bygglagen, m.m.*

20 § Ändrat ikraftträdande av ändringar i plan- och bygglagen, m.m.

Föredrogs
Bostadsutskottets betänkande 1994/95:BoU8
Ändrat ikraftträdande av ändringar i plan- och bygglagen, m.m. (prop. 1994/95:106)

Anf. 58 INGRID SKEPPSTEDT (c):

Herr talman! De ändringar i plan- och bygglagen som antogs av riksdagen i juni 1994 med ikraftträdande i januari 1995 föreslås nu framflyttade till den 1 juli 1995.

Anledningen är, enligt regeringen, Boverkets skrivelse om att tiden anses för knapp för att man skall hinna med de ändringar och förberedelser som måste göras. Andra som berörs har ju på ett eller annat sätt förberett sig på en ändring till den 1 januari. Det är kommuner och enskilda företag, och för dem blir det nu problem.

Regeringen gör ingen annan bedömning, utan anför för sin del att det finns behov av att ytterligare bereda de föreskrifter som Boverket skall utfärda till de nya lagreglerna. För vår del anser vi inte att det är påkallat att ändra tidpunkten för ikraftträdande. Det bör påpekas att de förändringar som ändringar i plan- och bygglagen syftar till är just förenklingar och inte tvärtom.

De lagändringar i plan- och bygglagen, proposition 1993/94:178, som vi föreslog och som riksdagen biföll var kända under lång tid. Vidare hade berörda parter god tid på sig för att vidta åtgärder och förbereda de förändringar som regeringens och riksdagens ställningstagande innebar. Eftersom parterna redan är förberedda på ändringen i lagen och har planerat sin verksamhet utifrån det faktum att ikraftträdandet sker vid årsskiftet, kommer en ändring av tidpunkten nu att skapa onödig oreda. Därför bör den avslås.

I och med de förslag vi presenterade gavs en klar rollfördelning, där tillverkarna har ett mer uttryckligt producentansvar. De förändringar som vi föreslog på tillsyns- och kontrollområdet bygger på EG:s helhetssyn på provning och kontroll. Staten fastställer egenskapskrav som produkter skall uppfylla. Kommunen ger tillstånd, och byggherren har det odelade ansvaret för att kraven uppfylls. Den oklara ansvarsfördel-

ning som i dag råder riskerar att förlängas om ikraftträdandet skjuts på framtiden.

Vi vet att det finns mängder av s.k. sjuka hus, som har som följdverkan att många människor mår dåligt. Att detta får fortsätta ytterligare ett halvår innan några förändringar sker är djupt beklagligt.

Herr talman! Det förefaller rimligt att anta att byggandet kommer att öka under våren 1995. Under denna tid kommer projektering att ske och tillstånd för byggande att erhållas. Det vore synnerligen olyckligt att med detta som bakgrund fortsätta med en oklar ansvarsfördelning och ett till synes onödigt dubbelkommando. Det torde inte råda någon oenighet om att dessa lagändringar är påkallade av praktiska skäl.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna till bostadsutskottets betänkande nr 8.

Anf. 59 RUNE EVENSSON (s):

Herr talman! Det ärende vi nu behandlar avser ändrat ikraftträdande av ändringar i plan- och bygglagen, PBL. Beslutet om dessa ändringar fattades av riksdagen i juni i år. Majoriteten bestod då av de borgerliga regeringspartierna och Ny demokrati.

Vi socialdemokrater yrkade avslag på lagförslaget därför att vi ansåg att regeringen börjat i fel ände, när man i en genomgripande genomgång av hela lagen börjar med bygglovsbefrielse och kontroll. Vi ansåg att regeringen borde ha börjat med översiktsplanen eller lagt fram ett samlat förslag om hela PBL.

PBL genomfördes en gång genom en kompromiss i riksdagen mellan Socialdemokraterna och Centern och till stora delar också Vänsterpartiet. Vi hade förväntat oss att Centern efter ett maktskifte skulle samråda med oss om ändringar i lagen, eftersom vi gemensamt stod bakom den. Så blev det inte. Det visar att Centern inte är att lita på i dessa sammanhang, detta speciellt då frågan handlades av en centerpartistisk minister.

Lagändringen har bara i begränsad omfattning sin grund i erfarenheter av tillämpningen av PBL. Den har i hög grad styrts av önskan att lämna mer av byggnaders utformning och kvalitet till den s.k. marknaden.

Jag är inte den som är långsint, utan jag har föreslagit Miljödepartementet samråda med andra partier inför de återstående delarna av PBL-utredningens behandling.

Propositionen var hastigt ihopkommen och dåligt genomtänkt. Många frågor om det praktiska hanterandet ute i kommunerna har inte fått någon tillfredsställande lösning. Jag anklagade utredaren för att ha dålig kontakt med handläggarna ute i kommunerna i de frågor som togs upp i propositionen. Denna kritik är självklart i lika hög grad riktad mot den förra regeringen.

I beslutet i juni delades byggloven upp i två delar, en lokaliseringsprövning och en kontrolldel. Byggherrens ansvar renodlas, och detta är bra – det var oklart innan. Kontrollen kan ske genom dokumenterad egenkontroll eller genom anlitande av godkänd kontrollant. I undan-

Prot. 1994/95:40

12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

tagsfall kan kommunens byggnadsinspektörer, som tidigare, få utföra kontrollen.

Då uppstår en underlig situation. Kontrollen är inte tjänsteutövning utan skall utövas som konsultuppdrag, med det ansvar detta innebär. Den kommunalt anställda skall alltså kastas mellan olika anställningssituationer beroende på det arbete han skall utföra. Denna lag är tillrättalagd för de stora kommunerna, de stora byggföretagen och de stora projekten. De utgör mindre än 10 % av alla bygglovsärenden. Frågan om hur de övriga ärendena skall behandlas har inte fått någon tillfredsställande lösning.

I utskottets betänkande förtydligas nu dessa saker. Den framskjutning av ikraftträdandet som nu föreslås är mot denna bakgrund helt riktig. Även de myndigheter som handhar utbildning och information har krävt detta, så också Boverkets styrelse. Ute i kommunerna, som har att handlägga dessa frågor, råder stor osäkerhet, för att inte säga förvirring, om den praktiska hanteringen av lagändringen.

Centern ensam tycker att lagen bör träda i kraft vid årsskiftet. De andra partier som stod bakom lagändringen tycker att det är rimligt att ikraftträdandet senareläggs. Nås inte Centern, som vi andra, av alla signaler och protester utifrån landet, från myndigheter som skall utfärda föreskrifter och sköta utbildningen, från handläggare ute i kommunerna som står villrådiga och inte vet vad som gäller?

Under det halvår som ikraftträdandet nu skjuts upp får departementet ordentligt gå igenom lagändringen från i juni och eventuellt återkomma med förslag till ändringar. Resterande delar av PBL-utredningen bör behandlas i ett sammanhang.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 14 december.)

21 § Rätt för ett dotterbolag till SBAB att fatta vissa myndighetsbeslut

Föredrogs

Bostadsutskottets betänkande 1994/95:BoU9

Rätt för ett dotterbolag till SBAB att fatta vissa myndighetsbeslut
(prop. 1994/95:104)

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 14 december.)

22 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU17
Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU5
Skatteutskottets betänkanden 1994/95:SkU6 och SkU8
Justitieutskottets betänkande 1994/95:JuU7
Utrikesutskottets betänkande 1994/95:UU5
Kulturutskottets betänkande 1994/95:KrU6
Trafikutskottets betänkande 1994/95:TU7
Jordbruksutskottets betänkanden 1994/95:JoU6 och JoU10

Prot. 1994/95:40
12 december

---

*Fel! Okänt
växelargument.*

23 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställdes

den 9 december

1994/95:44 av *Ulla Hoffmann* (v) till statsrådet Leif Blomberg om svenska kvinnors rätt att fritt välja make

Interpellationen redovisas i riksdagen snabbprotokoll tisdagen den 10 januari 1995.

24 § Kammaren åtskildes kl. 12.56.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdet början t.o.m. 9 § anf. 10 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 12 § anf. 39 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

Prot. 1994/95:40
12 december

*Fel! Okänt
växelargument.*

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll	1
2 § Meddelande om information från regeringen	1
Meddelande om uppskjuten votering.....	1
3 § Kyrkliga frågor.....	1
Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU15	1
Anf. 1 ANDERS SVÄRD (c):.....	1
Anf. 2 CATARINA RÖNNUNG (s):.....	3
Anf. 3 ANDERS SVÄRD (c):.....	4
Anf. 4 CATARINA RÖNNUNG (s):.....	4
Anf. 5 ANDERS SVÄRD (c):.....	4
(Beslut skulle fattas den 14 december.).....	4
4 § Följdlagstiftning till förlängningen av valperioden och riksmötet.....	5
Konstitutionsutskottets betänkande 1994/95:KU21	5
Anf. 6 CATARINA RÖNNUNG (s):.....	5
(Beslut skulle fattas den 14 december.).....	5
5 § Riksdagens revisorers verksamhet under budgetåret 1993/94.....	5
Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU2.....	5
(Beslut skulle fattas den 14 december.).....	5
6 § Riksbankens och Finansinspektionens beredskapsansvar.....	5
Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU3.....	5
(Beslut skulle fattas den 14 december.).....	5
7 § Ett Sverigehus i S:t Petersburg	5
Finansutskottets betänkande 1994/95:FiU4.....	5
(Beslut skulle fattas den 14 december.).....	5
8 § Oskäligen avtalsvillkor m.m.	6
Lagutskottets betänkande 1994/95:LU5	6
(Beslut skulle fattas den 14 december.).....	6
9 § Totalförsvarsplikt	6
Försvarsutskottets betänkande 1994/95:FöU1	6
Anf. 7 ANNIKA NORDGREN (mp):.....	6
Anf. 8 LENNART ROHDIN (fp):.....	7

Anf. 9 ÅKE CARNERÖ (kds):	10
Anf. 10 ULLA HOFFMANN (v):	12
Anf. 11 SIGRID BOLKÉUS (s):	13
Anf. 12 EVA FLYBORG (fp):	16
Anf. 13 KARIN WEGESTÅL (s):	17
Anf. 14 ANNIKA NORDGREN (mp) replik:	20
Anf. 15 KARIN WEGESTÅL (s) replik:	20
Anf. 16 SIGRID BOLKÉUS (s) replik:	20
Anf. 17 KARIN WEGESTÅL (s) replik:	21
Anf. 18 SIGRID BOLKÉUS (s) replik:	21
Anf. 19 HENRIK LANDERHOLM (m):	21
(Beslut skulle fattas den 14 december.):	23

Prot. 1994/95:40
12 december

---

10 § Lag om civilt försvar 23

Försvarsutskottets betänkande 1994/95:FöU2	23
Anf. 20 ANDERS SVÄRD (c):	23
Anf. 21 ANNIKA NORDGREN (mp):	24
Anf. 22 ÅKE CARNERÖ (kds):	24
Anf. 23 ARNE ANDERSSON (m):	27
Anf. 24 ANDERS SVÄRD (c) replik:	27
Anf. 25 BRITT BOHLIN (s):	27
Anf. 26 ANNIKA NORDGREN (mp) replik:	28
Anf. 27 BRITT BOHLIN (s) replik:	29
Anf. 28 ANDERS SVÄRD (c):	29
(Beslut skulle fattas den 14 december.):	29

11 § Förändringar i finansieringen av det allmänna pensionssystemet 29

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1994/95:SfU6	29
Anf. 29 ULLA HOFFMANN (v):	29
Anf. 30 RAGNHILD POHANKA (mp):	32
Anf. 31 LENNART KLOCKARE (s):	33
Anf. 32 ULLA HOFFMANN (v):	34
Anf. 33 LENNART KLOCKARE (s):	35
Anf. 34 ULLA HOFFMANN (v):	35
Anf. 35 LENNART KLOCKARE (s):	35
Anf. 36 ULLA HOFFMANN (v):	35
Anf. 37 LENNART KLOCKARE (s):	35
Anf. 38 ULLA HOFFMANN (v):	35
(Beslut skulle fattas den 14 december.):	36

12 § Vissa studiestödsfrågor 36

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1994/95:SfU9	36
Anf. 39 ULF KRISTERSSON (m):	36
Anf. 40 MONA BERGLUND NILSSON (s):	37
Anf. 41 RAGNHILD POHANKA (mp):	38
Anf. 42 ULF KRISTERSSON (m):	39

Prot. 1994/95:40
12 december

Anf. 43 RAGNHILD POHANKA (mp):	39
Anf. 44 ULF KRISTERSSON (m):	40
Anf. 45 RAGNHILD POHANKA (mp):	40
(Beslut skulle fattas den 14 december.)	40
13 § Finska språkets ställning i Sverige	41
Utbildningsutskottets betänkande 1994/95:Ubu4	41
Anf. 46 RUNE RYDÉN (m):	41
Anf. 47 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds):	42
Anf. 48 RUNE RYDÉN (m) replik:	43
Anf. 49 MICHAEL STJERNSTRÖM (kds) replik:	44
Anf. 50 RUNE RYDÉN (m) replik:	44
Anf. 51 NALIN BAKSI (s):	44
Anf. 52 RUNE RYDÉN (m) replik:	45
Anf. 53 NALIN BAKSI (s) replik:	45
Anf. 54 RUNE RYDÉN (m) replik:	46
Anf. 55 NALIN BAKSI (s) replik:	46
Anf. 56 LENNART ROHDIN (fp):	46
(Beslut skulle fattas den 14 december.)	48
14 § Tillsyn av spårbunden trafik	48
Trafikutskottets betänkande 1994/95:TU3	48
(Beslut skulle fattas den 14 december.)	48
15 § Frivillig miljöstyrning och miljörevision	48
Jordbruksutskottets betänkande 1994/95:JoU9	48
Anf. 57 ROY OTTOSSON (mp):	48
(Beslut skulle fattas den 14 december.)	49
16 § Ändring i lagen om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, m.m.	49
Näringsutskottets betänkande 1994/95:NU6	49
(Beslut skulle fattas den 14 december.)	49
17 § Införande i EES-avtalet av direktiv om insättningsgaranti	49
Näringsutskottets betänkande 1994/95:NU7	49
(Beslut skulle fattas den 14 december.)	49
18 § Ändringar i lagstiftningen för värdepappersfonder	49
Näringsutskottets betänkande 1994/95:NU11	49
(Beslut skulle fattas den 14 december.)	49
19 § Förlängd försöksverksamhet med kooperativ hyresrätt m.m.	50
Bostadsutskottets betänkande 1994/95:BoU7	50
(Beslut skulle fattas den 14 december.)	50

20 § Ändrat ikraftträdande av ändringar i plan- och bygglagen, m.m.	50
Bostadsutskottets betänkande 1994/95:BoU8	50
Anf. 58 INGRID SKEPPSTEDT (c):	50
Anf. 59 RUNE EVENSSON (s):.....	51
(Beslut skulle fattas den 14 december.).....	52
21 § Rätt för ett dotterbolag till SBAB att fatta vissa myndighetsbeslut	52
Bostadsutskottets betänkande 1994/95:BoU9	52
(Beslut skulle fattas den 14 december.).....	52
22 § Förnyad bordläggning	53
23 § Anmälan om interpellation	53
1994/95:44 av <i>Ulla Hoffmann</i> (v) till statsrådet Leif Blomberg om svenska kvinnors rätt att fritt välja make.....	53
24 § Kammaren åtskildes kl. 12.56.	53

Prot. 1994/95:40
12 december
